

Fries voor niet-Friestaligen

Doelen

Niet-Friestalige studenten raken vertrouwd met het lezen van Friese teksten, bouwen een passieve en actieve woordenschat op, raken bekend met de normen van het Standaardfries en maken een begin met het spreken van het Fries. Bovendien bouwen alle studenten een basiskennis op van het functioneren van het Fries in Friesland. Studenten die dat willen, kunnen ook een begin maken met het leren schrijven van het Fries.

Collegeplanning

Er zijn acht bijeenkomsten. Bereid je voor college 2 en alle latere colleges steeds voor. Leer wat aangegeven staat op Blackboard en maak de opdrachten. Lever opdrachten in de les in als dat aangegeven staat. Lever verder elke werkdag een kleine bijdrage aan de 'stelling van de week' op Blackboard.

Toetsing

Het eindcijfer voor deze cursus is het gemiddelde van zes cijfers:

- * de deelname aan de 'stelling van de week' op Blackboard;
- * de voortgangsopdrachten op Blackboard;
- * de opdrachten tijdens de lessen;
- * je eigen waardering van je inspanning voor de cursus;
- * je aanwezigheid tijdens de lessen;
- * de schriftelijke eindtoets.

Tijdig inleveren

De cursist wordt geacht elke werkdag tijdens de cursus even op Blackboard te kijken en iets bij te dragen aan de 'stelling van de week'. De voortgangsopdrachten moeten op de dag voor de schriftelijke eindtoets zijn afgerond. De schriftelijke eindtoets wordt afgenomen tijdens de laatste bijeenkomst.

Nuttige útspraken foar de beginner

Nuttige uitspraken voor de beginner

A goeie!

Hoi!

Hoe is it dermei?

Koe minder!

Oant sjen!

Hoi!

(oa = de oo van door)

Sjuch!

Tankewoll!

Ik hyt fan Hassan.

Myn namme is Jeroen.

Ik kom út Amsterdam.

Ik bin learaar.

Hoe hytsto?

Ik bin tritich jier âld.

Hoe âld bisto?

Wêr komsto wei?

Wêr is hjir it hûske?

Wêr is hjir de kantine?

Woest ek in bakje kofje?

Ik ha leaver tee.

1 ien

2 twa

3 trije

4 fjouwer

5 fiif

6 seis

7 sân

8 acht

9 njoggen

10 tsien

Hallo!

Hoi!

Hoe gaat het ermee?

Prima!

Tot ziens!

Tot ziens!

Alsjeblieft! Alstublieft (bij het overhandigen van iets)

Dankjewel!

Ik heet Hassan.

Mijn naam is Jeroen.

Ik kom uit Amsterdam.

Ik ben leraar.

Hoe heet jij?

Ik ben dertig jaar oud.

Hoe oud ben jij?

Waar kom jij vandaan?

Waar is hier het toilet?

Waar is hier de kantine?

Wou je ook een kopje koffie?

Ik heb liever thee.

(y = de ie van biet)

(y = de ie van biet)

(ú = de uu van fuut)

(ea = de ee van leer)

(y = de ie van biet,
van *tst* wordt de eerste *t*
niet uitgesproken)

(de *j* van *jier* wordt niet
uitgesproken,

âl = de ô van Rhône)

(âl = de ô van Rhône)

(ê = de ei van beige)

(ê = de ei van beige,
hj = de *j* van *juf*

ú = de uu van fuut)

(ê = de ei van beige,

hj = de *j* van *juf*)

(ea = ye van yes)

20 tweintich

30 tritich

40 fjirtich

50 fyftich

60 sechstich

70 santich

80 tachtich

90 njoggentich

100 hûndert

- Hoe hytst do?

- Ik hyt Jan.

- Wêr komst do wei?

- Ik kom fan Tsjörn.

- Wêr wennest do?

- Ik wenje yn Ljouwert.

- Hoe âld bist do?

- Ik bin fiifentweintich.

- Wat dochst yn dyn frije tiid?

- Yn myn frije tiid spylje ik piano en footbal.

- Bist trouw?

- Nee, ik bin net trouw.

- Wat dochst foar werk?

- He werkje net, ik studearje Frânsk.

- Wat binne dyn byfakkens?

- Mijn byfakkens binne Dûtsk en Frânsk.

tw

Rij

Ljouwert

P

6 seis

7 sân

8 acht

9 njoften

10 tsien

11 alve

12 tolve

13 trettjin

14 fjirtjin

15 fyftjin

16 sechstjin

17 santjin

18 achtjintjin

19 njoftentjin

20 tweintich

Het Fries is tussen 500 en 700 heel geleidelijk ontstaan uit het West-Germaans, waartoe ook het Engels, het Nederlands en het Duits behoren. Tegenwoordig staat het Fries dicht bij het Nederlands, maar het oudere Fries leek erg op het oudere Engels. In het Fries en het Engels aan vandaag de dag zijn daar nog steeds sporen van te vinden. Het Fries en het Engels hebben bijvoorbeeld soms een i, waar het Nederlands en het Duits een e hebben: dei en day versus lag en Tag. Een ander voorbeeld dat verwijst naar de nauwe relatie waarin het Fries en het Engels ooit hebben gestaan, is de lange i op plaatsen waar het Nederlands en het Duits een lange a hebben: skiep en sheep tegenover schaap en Schaf.

ANNE DYKSTRA

FRIES, HOE ZIT DAT NOU PRECIES?

Van alle inwoners van Fryslân boven de 2 jaar heeft 55% het Fries als moedertaal. Dat zijn samen ongeveer 340.000 moedertaalsprekers. Circa 54% van de bevolking spreekt het Fries gewoonlijk thuis. Raktisch hetzelfde percentage gebruikt Fries op het werk, meestal naast het Nederlands. In formele omstandigheden schakelen veel Friessprekers over op het Nederlands. Het gebruik van het Fries is nu afhankelijk van de taalvaardigheid van de andere spreker en daarom 'persoonsgebonden'. Ongeveer 94% van de inwoners in Fryslân zegt het Fries te kunnen verstaan. Zo'n 74% zegt het op zijn minst 'vrij goed' te kunnen spreken. Om en de bij 5% kan het lezen en 16% geeft aan ook Fries te kunnen schrijven.

Knuppel

In de eerste helft van de 19e eeuw bestond de Friese beweging. Het doel was de Friese taal te bevorderen en te ontwikkelen. Tegenwoordig is de Ried foar de Fryske Beweging een overkoepelende ijwilligersorganisatie die zich inzet voor het behoud en de versterking van de Friese taal en cultuur op alle maatschappelijke terreinen. Over het algemeen is de 'taalstrijd' een vreedzame strijd. Eén keer ging het uit. Op vrijdag 16 november 1951 braken

er op het Zaailand in Leeuwarden relletjes uit naar aanleiding van een rechtszaak waarbij het gebruik van de Friese taal voor de rechter op het spel stond. Omdat de politie de knuppel gebruikte, is de dag bekend gebleven als 'Kneppelfreed'.

Fries op school

In 1907 werd voor het eerst op school les gegeven in het Fries, maar wel buiten de officiële lesuren. Dertig jaar later, in 1937, werd de wet veranderd en kon er Fries tijdens de lessen Nederlands worden gegeven. Bij de wetswijziging van 1955 werd het Fries als apart vak toegestaan en mocht het ook gebruikt worden als voertaal bij andere lessen. In 1980 werd het Fries een vak op alle lagere scholen in Fryslân.

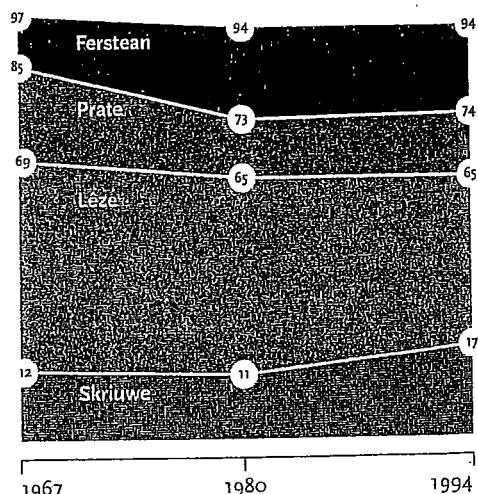
Plaatsnamen

Het Fries is door de Rijksoverheid erkend als 'tweede rijkstaal'. De provincie Fryslân is de eerstverantwoordelijke overheid voor het Friese taalbeleid. Afspraken met het Rijk zijn vastgelegd in een formele Bestuursafspraak. Meer dan de helft van alle gemeenten in Fryslân heeft een taalbeleid waarmee men het gebruik van het Fries wil bevorderen. In de gemeenten Boarnsterhim, Tytsjerksteradiel, Littenseradiel en Ferwerderadiel zijn de

plaatsnamen in het Fries vastgesteld. In veel andere gemeenten zijn de plaatsnaamborden tweetalig. De meeste gemeenten hebben zowel Friestalige als Nederlands-talige straatnamen.

Vragen over het Fries? Stuur een mailtje naar: fa@fa.knaw.nl.

Bovenstaande is o.a. gebaseerd op een tekst van Durk Gorter uit het jubileumboekje van de Afûk: 'Ik woe dat ik in Drint wie'.

A

Inleiding: Fries - de tweede taal van Nederland

Het is een goed bewaard geheim dat Nederland een zweetaalig land is. Eigenlijk weten ze dat alleen in Fryslân, waar tweetaaligheid tot het leven van alledag behoort en waar voortdurend tussen Fries en Nederlands gewisseld wordt. Fries is de tweede rijkstaal; de Friese taal een cultuur worden dan ook, net als het Nederlands, door de Nederlandse overheid gesteund.

Fries is niet alleen maar de taal voor het praatje met familie of buren, maar kan ook gebruikt worden (en wordt ook gebruikt) in het onderwijs, de wetenschap, rechtspraak, gemeentelijke en provinciale overheid, kerk, media, toneel, ICT enz. Je kunt bijvoorbeeld Google ook op Fries als taal instellen.

En uiteindelijk kun je ook Fries leren, net zoals je willekeurig welke taal kunt leren. Daarom geven we in dit boekje eerst iets over het Fries in het algemeen (afdeling A); dan gaan we in op klank, uitspraak en spelling (afdeling B) en daarna komen de taalregels aan de beurt (afdeling C).

A.1. Fries als Germaanse taal

Nederlands, Engels, Duits en Fries vormen samen de groep van West-Germaanse talen. Hierbij kunnen we een tweedeling aanbrengen: aan de ene kant Engels en Fries, aan de andere kant Nederlands en Duits. Dat is een kwestie van taalhistorie. In de vroege middeleeuwen hebben Engels en Fries een aantal taalveranderingen meegemaakt, die we niet in het Duits aantreffen en slechts gedeeltelijk in het Nederlands. We laten dat met een paar voorbeelden zien.

	Fries	Engels	Nederlands	Duits
uitval van	úſ	us	ons	uns
wisselingg-j-	jern	yarn	garen	Garn
wisselingag-ei	wein	wain	wagen	Wagen
r-verlies	my	me	mij	mir
wisseling-k-ts(j)	tsuis	cheese	Käse	

Naast veel gemeenschappelijkhs hebben die talen natuurlijk ook veel verschillen. Hieronder noemen we een paar opvallende verschillen tussen Nederlands en Fries.

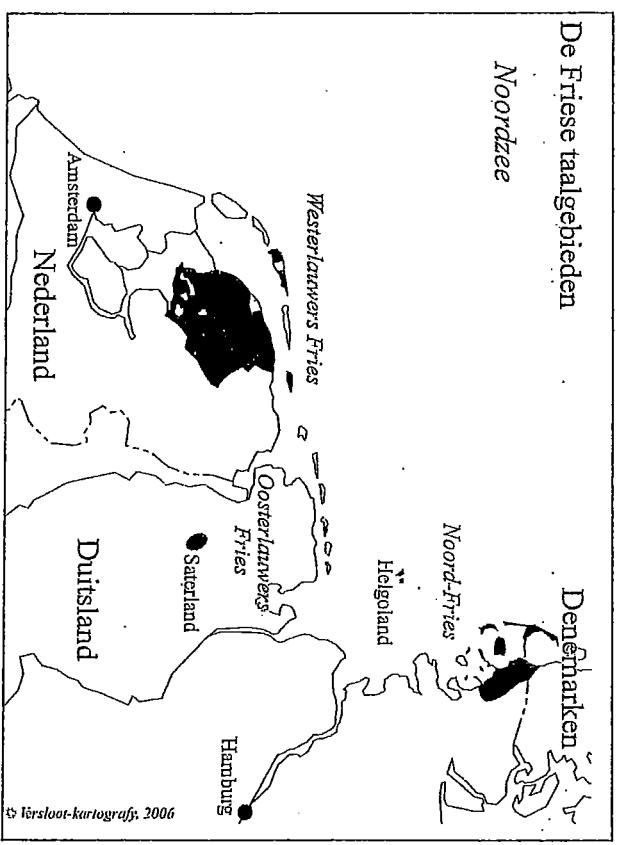
1. Bij de klanken:

- veel medeklinkercombinaties met een j: strijje 'straat', tjerke 'kerk';
- naast de 9 korte klinkers staan 9 lange en er zijn ook meer zweeklanken (zie Paragraaf B2 en B3; het Fries heeft ongeveer twee keer zoveel klinkers en zweeklanken als het Nederlands);
- geen v en z aan het woordbegin; zie 'ree', see 'zee'.

A.2. Noord-, Oost- en West-Fries

Er wordt niet alleen in de Nederlandse provincie Fryslân Fries gesproken. We vinden ook Fries in Duitsland en wel op twee plaatsen.

- Bij de zinsbouw:
 - de volgorde van de werkwoorden is precies andersom als in het Nederlands: ... of ik dat duan kunnen hie' ... of ik dat had kunnen doen'.
- En dan zijn er natuurlijk de vele voorbeelden van andere woorden en uitdrukkingen: hier 'vader', bern 'kind(erau)', boartsje 'spelen', hynder 'paard', smon 'zaterdag' enz.

Noord-Fries

In het uiterste noordwesten van Sleswijk-Holstein, tegen de Deense grens, ligt de Kreis Nord-Friesland. Daar en op de eilanden voor de kust wordt Noord-Fries gesproken. Fries is daar laterchgetekomen door immigratie vanuit het Oost-Friese gebied bij de Eems, eerst rond de achttiende en later zo rond de elfde eeuw. De scheiding van meer dan duizend jaar heeft gemaakt dat de Nederlandse en de Duitse

Friesen elkaar taal niet zonder meer kunnen verstaan. Er zijn naar schatting 8 à 10.000 Noord-Friese; het Noord-Fries op het vasteland verschilt van dat op de eilanden, waar ook het verderop in de Noordzee gelegen rotseilandje Helgoland toe behoort.

Dost-Hries

Oost-Friesland is de streek tussen de Dollard en Wilhelmshaven met de bijbehorende waddeneilanden. Het Fries in deze streek is uitgesloten en verdronken door het Pladtsuus, maar er is nog een taaleilandje over: een enigszijds kluut van Leer ligt de gemeente Saterland, waar het Saterlands gesproken wordt. Het heeft kunnen overleven door de geïsoleerde ligging te midden van grote veengebieden. Het aantal sprakers is zo'n 1.000 à 1.500.

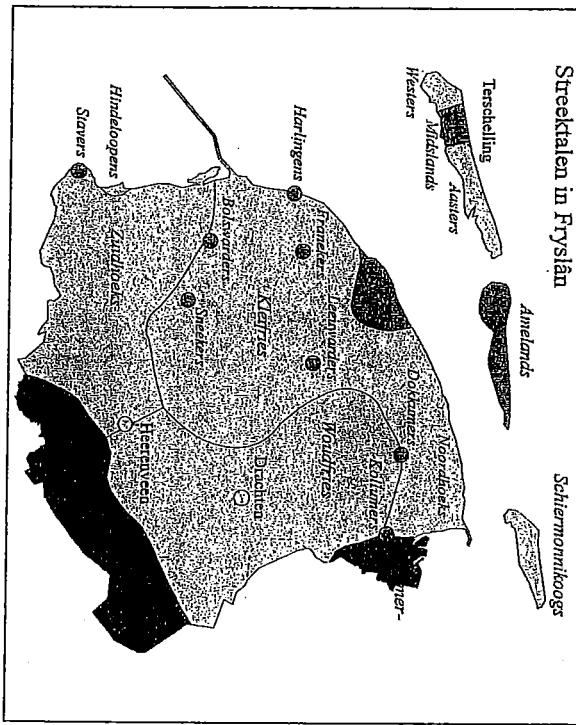
Westries

Westerlaauwers Fries. Deze laauwers noemden netvluis in de provincie Fryslan metstaal West-Fries, soms wordt gesproken van Westerlaauwers Fries.

ván de kooP van Noord-Holland, ooit deel van het grotere Friesche taalgebied.

Het Fries is net zo min als het Nederlands een eenheid. Ook binnen het Fries valt dialecten te onderscheiden. Daarnaast is het zo dat niet in de hele provincie Fries wordt gesproken.

Sprektaalen in Fryslan

Op het kaartje zien we als belangrijkste Friese dialecten het Kleffies, het Wouffries en het Zuidtoeks. De onderlinge verschillen zijn relatief klein en Friezen hebben geen moeite met het ondervinden verstaan. Hindeloopen en Schiermonnikoog hebben aparte dialekten.

Gebieden waar geen Fries gesproken wordt, zijn de steden Leeuwarden, Dokkum, Franeker, Harlingen, Súrek, Bolsward, Stavoren (daar wordt Stadhines gesproken: een mengeling van Nederlands en Fries), het Bildt (Bilds; een ander soort mengeling van Nederlands en Fries), de Stellingwerven (Stellingwerfs; sluit aan op de oostelijke, Nedersaksische dialecten) en de eilanden Vlieland en Ameland met het middendeel van Terschelling. Aan de oostgrens is een stukje Brabants bij de Lauwers ook niet-Fries, maar zuidelijk daarvan is een stukje Groninger Westerkwartier nog wel Fries.

Het Kleffies is de basis voor het Standaardfries.

Op het kaartje zien we als belangrijkste Friese dialecten het Kleffries, het Woudfries en het Zuidfrees. De onderlinge verschillen zijn relatief klein en Friezen hebben geen moeite met het onderling verstaan. Hindeloopen en Schiermonnikoog hebben aparte dialekten.

Stavering en útspraak

korte i	wyt wite/bile	N. niet id.
lange i	wiid/tsiis	E. cheese
	lige	id (voor b, d, g, v, z altijd lang)
korte I	wit/sitte	N. pit, zitten
lange e	see/wegen	N. zee, wegen
korte è	west/sette	N. net, zetten
lange è	wêze/fêst	N. serre, E. bad (altijd als è + bern, gers, ferzen)
korte a	acht/sa	N. acht
lange a	apen/aap/wa	N. apen
korte ò	slop/kat	E. hot (N. hok) (met a vóór s l d t n)
lange ò	âld/bôle	N. controle
korte o	skom/op	N. op, bok
lange o	skowe/do	N. hopen
	hoopje	
korte 'oe'	bûse/doek	N. doek (geschreven als oe of û)
lange 'oe'	skoech/lûd/bûge	E. (to) lose, D. Huhn (geschreven als oe of û)
korte ú	út/tún/tunen	N. minuut
lange ú	drúf/druven	D. Gefühl (voor b, d, g, v, z altijd lang)
u	put	N. put
eu	reus/sneu	N. reus, sneu
stomme e	de/een/-ich/-lik	N. de, een, -ig, -lijk
ie	i + stomme e: stien/stie jI stiennen	N. bier N. jif (o.a. na dubbele medeklinker)
ea	I + stomme e: beam/hea	N. beer
jè	beammen	N. Jenny (o.a. na dubbele medeklinker)
ue	ü + stomme e: flues/nuet	N. buur
oe	oe + stomme e: hoed/woe	N. boer
uo	w + korte o: huodden	
oa	o + stomme e: doar/soa	N. boor
	w + korte a: doarren	F. bois (o.a. na dubbele medeklinker)
ei/ij	als N. ei/ij	
ui	als N. ui	
au/ou	als N. au/ou	
oei	als N. oei (maar soms aan het begin lange oe: roeie)	
oai	als N. ooi	
ai	als N. uitroep ai!	
aai	als N. aai	
iuw	'júw'	
ieu	vgl N. nieuw, maar met lange i aan het begin	
uoí	'woí'	

De stoarje fan Blaunoaske

Lang lyn wie der in famke dat Blaunoaske hiet. Se hie dy namme omdat se graach jenever mocht. Blaunoaske ~~hie~~ hie in heit en se hie in mem en se hie ~~fjouwer~~ suskes en fjouwer bruorkes. Alle dagen gong Blaunoaske by de wolf op besite. De wolf libbe yn 'e dieretún, net sa fier fan Blaunoaske har hûs. Op in dei stie se wer foar de wolf syn kouwe.

“Hoe is it hjoed mei dy, wolf?” frege Blaunoaske.

“Och, fanke, ik ha sa'n pinemûle,” sei de wolf.

“Hoe komt dat, wolf?” frege Blaunoaske.

“Ik ha juster fiersten tefolle bierfleskes mei de tosken iepen lutsen,” klage de wolf.

“Wêrom hast dat dan dien?” frege Blaunoaske. *dei*

“Wat hat in wolf oars te dwaan, sa'n hiele allinnich yn in kouwe?” frege de wolf. “Einliks soe ik op minsken jeie moatte en fan tiid ta tiid op wat bonken gnauje om myn tosken sún te hâlden.”

“Tsja, jim wolve hawwe net safolle bewegingsfrijheid as ~~wy~~ minsken,” sei Blaunoaske.

“Eartiids hienen wy dat al,” sei de wolf, “oant jim ús fongan en yn kouwen opsleaten. Jim minsken, jim binne skuld oan myn pinemûle.”

“Bist dêr wis fan?” frege Blaunoaske, dy't emosjoneel waard en gau in slokje jenever naam.

“Dêr bin ik sa wis fan as ien en ien trije is,” sei de wolf.

“Mar ien en ien is twa,” sei Blaunoaske.

“Is dat sa?” frege de wolf ferheard.

“Dat is sa en dat hat ek altyd al sa west,” antwurde Blaunoaske. “Dat ha de gelearden ea sa fêststeld, en hienen ~~se~~ dat net dien, dan hie it noch sa west.”

“Dat hiest wolris earder sizze mocht,” sei de wolf.

“Hoe sa?” frege Blaunoaske ferwûndere.

“Omdat ik ~~dak~~ einliks ûngelyk ha. Dan hawwe jim minsken dus gjin skuld oan myn opsluting en dan haw ik ek gjin frustrasje, en dus haw ik gjin bierfleskes mei de tosken iepen lutsen.”

“En dan hast dus ek gjin pinemûle!” rôp Blaunoaske bliid. Se seach dat har jenever op wie.

“Bist dêr wis fan?” frege de wolf.

“D-d-d-êr b-b-b-bin ik w-w-wis fan,” andere Blaunoaske.

“Bist besopen!” sei de wolf.

“H-h-hast do noch wat te drinken?” frege Blaunoaske.

“Kom hjir mar,” sei de wolf.

Blaunoaske kroep tusken de traaljes troch yn 'e kouwe fan 'e wolf.

Sa ticht hienen Blaunoaske en de wolf noch nea byinoar west. Se wienen der beide fan ûnder de yndruk - Blaunoaske fan de wolf syn grutte tosken, en de wolf fan 'e dranklucht dy't om Blaunoaske hinne hong.

Alhoewol't er einliks nea alkohol naam, friet de wolf Blaunoaske doch op. Doe wienen se beide fan har swierrichheden ôf: Blaunoaske fan har drankprobleem en de wolf fan syn pinemûle.

Tekst 1

A - A goeie. Beart!
B - A goeie. Anne, hoe is it mei dy?
A - Bêst, jong. Mar wat is der mei dy? Do sjochst der net goed út.
B - Dat komt út; ik bin wat heal.
A - Wat is deroan, dan?
B - Och, lit mar gewurde.
A - Klear. Sis, sille wy jún oars tegearre ite?
B - Dat liket my aardich. Lit ús dat mar dwaan.
A - Der is hjir in nij Turksk restaurant. Sille wy dêrhinne?
B - Ja, dat haw ik sjoen. Liket my treflik. Sille wy dêr om seis oere ôfprate?
A - Bêst genôch. Dan oant jún!
B - Oant jún!

Vertaal:

1. Hallo!

2. Hoe gaat het ermee?

3. Wat scheelt eraan?

4. Laat maar...

5. Tot vanavond!

Tekst 2

A - Hoi, Boukje!
B - Hee, hoi! Do hast doch lêsten op Helgolân west?
A - Ja, krekt. Spitich datst do net mei koest.
B - Ja, dat fyn ik ek. Mar ja, myn suster moast ûnder de geboardens.
A - Under de geboardens? O ... trouwe, bedoelst!
B - Ja, en dat wie fansels wichtiger as Helgolân.
A - Ja, fansels.
B - Mar hoe wie it op Helgolân?
A - Ja, poerbést. Wy ha ús goed fermakke.
B - Hoe machtich wienen jim?
A - No, ik leau wol in man as twainûndert.
B - Blinder, dat is in hiele kloft. En wér slepten jim?
A - Yn de jeugdherberch. Dat wie ek tige noflik. Allinnich wie it wat minder dat se ús moarns om sán al wekker makken mei lûde dûnsmuzyk.
B - Net sa noflik, yndied. Hee, wat prate se einliks op Helgolân? Noardfrysk?
A - De taal hyt Halunder. It is ek in Noardfrysk dialekt. Mar der binne netolle minsken dy't noch Halunder prate kinne. De measte minsken prate Dútsk.

Vertaal!

1. Hoi !
2. Ja, precies !
3. Met z'n hoeveken waren jullie ?
4. In derdaad
5. De meeste mensen spreken Duits.

Tekst 3

A - Sille wy mei de auto in stikje ride?

B - It is wol moai waar foar in ritsje. Wêr woest hinne?

A - Wat seist derfan om nei de Opstalsboom yn Auwerk te ride?

B - Goed idee, dêr haw ik noch nea west.

A - Wy kinne dan onderweis yn Grins eefkes in bakje kofje helje.

B - Dan soe ik sizze, wy hâlde yn ien fan 'e doarpen efter Grins. It is sneon, dan is it altyd tige drok yn 'e stêd.

A - Dêr hie ik sa gau net om tocht. Mar do hast fansels gelyk.

B - Ik sil eefkes wat oars oanstrûpe. Sille wy mei in kertier dy kant út?

A - Ja, bêst. Dan helje ik noch gau eefkes in pakje sjek.

B - Bêst. oant aansen dan!

A - Oant aansen!

Verhaal:

1. Waar woe je naartoe?
2. Daar ben ik nog nooit geweest.
3. Je hebt gelijk.
4. Tot zo!

Tekst 4

A - Goeiendoarn, Bottema!
B - A, goeiendoarn, vrou Abma. Wat kin ik foar jo dwaan?
A - Ik woe graach in timpke brea en in brune bôle.
B - Wat foar brea woenen jo ha, vrou Abma? Fryske of Dûtske?
A - Nee, Fryske. fansels. O, en mei ik ek wol in pear fan dy koeken?
B - Fansels. Hoefolle woenen jo ha?
A - Doch mar trije. Of nee, meitsje der mar fjouwer fan.
B - Dan krije jo fiif fan my. Dy lêste meie jo fergees meinimme.
A - Tige tank. Bottema. Jo binne in bêste bakker.
B - En jo in bêste klant. Oant sjen, vrou Abma!
A - Oant sjen, Bottema!

Vertaal:

1. Goedemorgen!

2. Ik wou graach een roggebroot.

3. Natuurlijk!

4. Hartelijk dank!

5. Tot ziens!

Gean net nei de myn bern, nee, doch dat no net.
Gean net nei de myn bern, it jout gjin
Al dy mantsjes, mei plantsjes
en hantsjes: gean net nei de

Janke, in famke fan jier wie klear op it Bogerman
Se learde dêr wiskunde en oer de mar woe no wol nei
Har mem en har wienen it dêr net mei iens, mar dy kamen ek fan 't
Janke, it famke, wie it gie har boppe it ferstân.

Janke, in famke fan jier, hjit no net meer Janke mar,
is alles fergetten fân en lústeret nei lekkere boys.
..... kaam sy op de Aldesiids, mar net op de PSCW.
Foar fyftich - soms 'mei' - fangt sy it risiko, sy moat eltse dei nei it CAD.

Janke, in famke fan jier, sit no wer by en mem.
Se is ek werom yn de de spuit makke plak foar toarnbeiesjem.
Se hat ek ferkearing, it is mei in,
fan ien foarhoulikse al

De moraal: Fryske faam, ja, nei ús,
gean net nei de en bliuw thuis!

Regel: in a foar de bylûden út 'soldaten' wurdt útsprutsen as in ó, lykas yn it Nederlânske rok, ensfh. (Regel: een a voor de medeklinkers van 'soldaten' wordt uitgesproken als in ó, zoals het Nederlandse rok, post, enz.)

Opdracht:

Beharkje de útspraak fan boppesteande koarte ienlûden op de bân, op it plak nei les 6. (Beluist de uitspraak van bovengenoemde korte eenklanken op de cassette, op de plaats na les 6.)

4. It oefniewendzjen fan 'e wurdskat

4.1 kofje en tee

kofje	tee
sûker	klûntsje
slachrjemme	treppot
pantsje	leppeltsje
kopke	molkkantsje
kofjepot	teepot
servys	diggelguod / kast
sûkerpot	tsjettel
sûkerpûdsje	kofje mei alles deryn
swarte kofje	molke
teepûdsje	

Inkele útdrukkings mei kofje en tee:

Foar de kofje net eamelje.
Op 'e kofje komme.
Dat is gjin suvere kofje.
Boppe jins teewetter wêze.
Dat is oare tee.

4.2 telwurden.

ien	seis	alve	sechtjin
twa	sân	tolve	santjin
trije	acht	trettjin	achttjin
fjouwer	njoggen	fjirtjin	njoggentjin
fiif	tsien	fyftjin	tweintich
tritich	santich	tûzen	earste
fjirtich	tachtich	miljoen	twadde
fyftich	njoggentich	nul	tredde
sechstich	hûndert	in heal	firde
		oardel	

Opdracht: Folje ien fan 'e getallen yn. (Vul één van de getallen in.)

- _____ is in dozyn
_____ is ir üngeloksgetal

; rok,
als in

ister

	is in pear
	is in dûbelkwartet
In heal dozyn is	
De rie fan	
Jou my de	
Mei ien flater hast in	
Op	foet kinst net gean
Mei	jier meist op 'e brommer
Ast	bist hast stimrjocht
Ja,	kear is skippersjocht
Under	eagen
Mei	pear earen

Alles goed? Dan hast in _____

4.3 dagen en tiden

tiden: no, earder en letter

no:	earder:	letter:
hjoed	juster	moarn
op 't stuit	earjuster	oaremoarn
hjoeddedei	okkerwyks	meikoarten
tsjintwurdich	ôfrûne moanne	nije wike
	ferline jier	oare wike
	ferline wike	oare moanne
	okkerdeis	takom jier
		oare jier

moannen fan it jier:

jannewaris	febrewaris	maart	april
maaie	juny	july	augustus
septimber	oktober	novimber	desimber

tiden fan 'e dei:

moarns	middeis	jûns
nachts	oerdei	

dagen fan 'e wike:

Sa bring ik de wike troch:

op *snein* lis ik achteroer mei in boek
op *moandei* genietsje ik nei fan it *wykein*
op *tiisdei* bring ik myn buro wat op oarder
op *woansdei* besjoch ik myn wykprogramma
op *tongersdei* hannelje ik de rinnende saken wat of
op *freed* meitsie ik my klear foar it *wykein*
op *sneon* is it feest!

tiden fan it jier:

maitiid, simmer, hjerst, winter

Opdracht 1:

Set achter de tiidbegrippen in bypassende datum, te beginnen by hjoed. (*Zet achter de tijdsbegrippen een bijpassende datum, te beginnen bij 'hjoed'.*)

ferline jier

ôfrûne simmer

ôfrûne moanne

okkerwyks

earjuster

juster

hjoed

moarn

oare moarn

meikoarten

nije wike

oare moanne

takom jier

Opdracht 2:

Set achter de tiden fan 'e dei de digitale oantsjutting. (*Zet achter de uren van de dag de digitale aanduiding.*)

moarns:

seis oere

tsien oer sânen

kertier oer njoggenen

fiif foar healwei alven

middeis:

tolve oere

fiif minuten oer ienen

tweintich foar trijen

kertier foar fiven

fiif minuten foar seizen

jûns:

tweintich oer sânen

fiif foar healwei achten

healwei tsienen

fiif oer healwei alven

tweintich foar tolven

Taalregels / grammatica

Isbe-

5.1 Persoanlike / besitlike foarnamwurden

ik drink myn kofje	it kopke fan <i>my</i> is <i>minen</i>
do drinkst dyn kofje	it kopke fan <i>dy</i> is <i>dinen</i>
Jo drinke Jo kofje	it kopke fan <i>Jo</i> is <i>Jowes</i>
hy drinkt syn kofje	it kopke fan <i>him</i> is <i>sinen</i>
sy/hja drinkt har kofje	it kopke fan <i>har</i> is <i>harres</i>
it drinkt syn kofje	it kopke fan <i>him</i> is <i>sinen</i>
men drinkt jins kofje	it kopke fan <i>jin</i> is <i>jins</i>
wy drinke ús kofje	it kopke fan <i>ús</i> is <i>uzes</i>
jimme drinke jimme kofje	it kopke fan <i>jimme</i> is <i>jimmes</i>
sy drinke harren kofje	it kopke fan <i>harren</i> is <i>harres</i>

5.2 Tiidwurden: hawwe, wêze, meie, wurde

hawwe		wêze	
ik haw	ik hie	ik bin	ik wie
do hast	do hiest	do bist	do wiest
sy hat	sy hie	sy is	sy wie
wy hawwe	wy hienen	wy binne	wy wienen
ik haw hân		ik haw west	

meie		wurde	
ik mei	ik mocht	ik werd	ik waard
do meist	do mochtst	do wurdst	do waardst
sy mei	sy mocht	sy wurdt	sy waard
wy meie	wy mochten	wy wurde	wy waarden
ik haw mocht		ik bin wurden	

Opdracht: Ynfoloefening mei *hawwe*, *wêze*, *meie* of *wurde* (*Invuloefering met 'hawwe', 'wêze', 'meie' of 'wurde'*)

Notiid:

- Ik _____ seis teekopkes.
Jinne _____ fan 'e middei vrij.
Wy _____ stadichoan wizer.
Do _____ dêr net oan komme.
_____ ik ek op 'e hichte hâlden?
Sy _____ de tsjettel op it fjoer stean.

Doetiid:

- Wy _____ der net yn.
Do _____ samar mislik?
Ik _____ better witte moatten.
Sy _____ net wer by ús west
_____ jo pake wurden?
Hy _____ net foar fol oan sjoen.

6. Koarte petearfoarmen en oersetting

Wolsto noch kofje? Ja graach, ik mei noch wol in bakje.

Kin ik jo ek noch ien ynskinke? Nee tankewol, ik ha genôch hân.

Wolle jo ek sûker yn 'e kofje? Ja graach, ik mei wol twa klûntsjes.

Jô ek sûker en molke? Nee tankewol, ik drink it swart.

Wolsto ek molke yn 'e kofje? Ja graach, doch mar in flutsje.

Wolle jo der ek wat yn ha? Ik nim allinne sûker.

Wanneer komme jo? Ik kom nije wike tiisdei om tsien oere.

Wanneer wiene jo fan doel om te kommen? Ik kom oaremoarn om tweintich oer trijen.

Hoe lang bliuwe jo? Ik bin fan doel om trije dagen te bliuwen.

Hoe lang bliuwst fuort? Ik bliuw fjirtjin dagen útfanhûs.

Sil ik om kertier oer twaën komme? Nee, eins is my dat wat te let.

Ik kom jûn om healwei njoggenen wol eefkes by dy del Dat is bêst, ik sil soargje dat ik thuis bin.

fier.e (feiern)

ik fier
do fier.st
hy fier.t

wy
jim fier.e
hja

ik ha fier.d

ear.je (ehren)

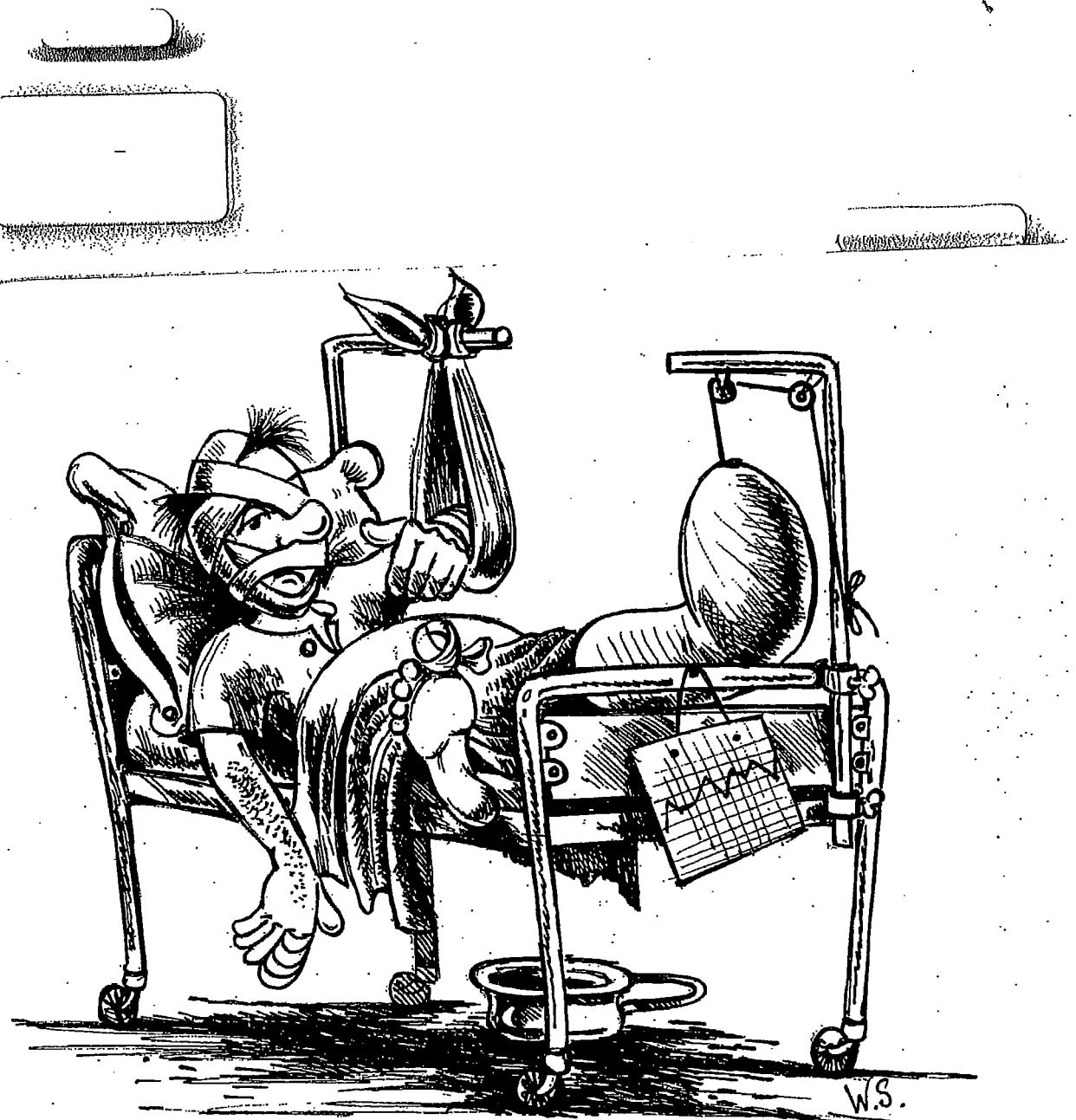
ik ear.je
do ear.est
hy ear.et

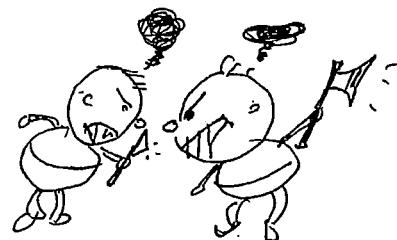
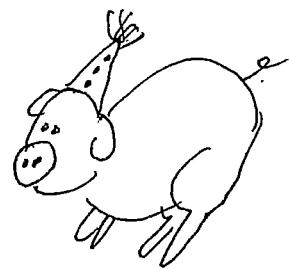
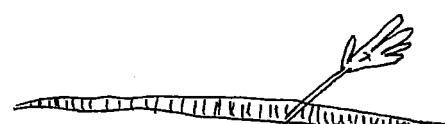
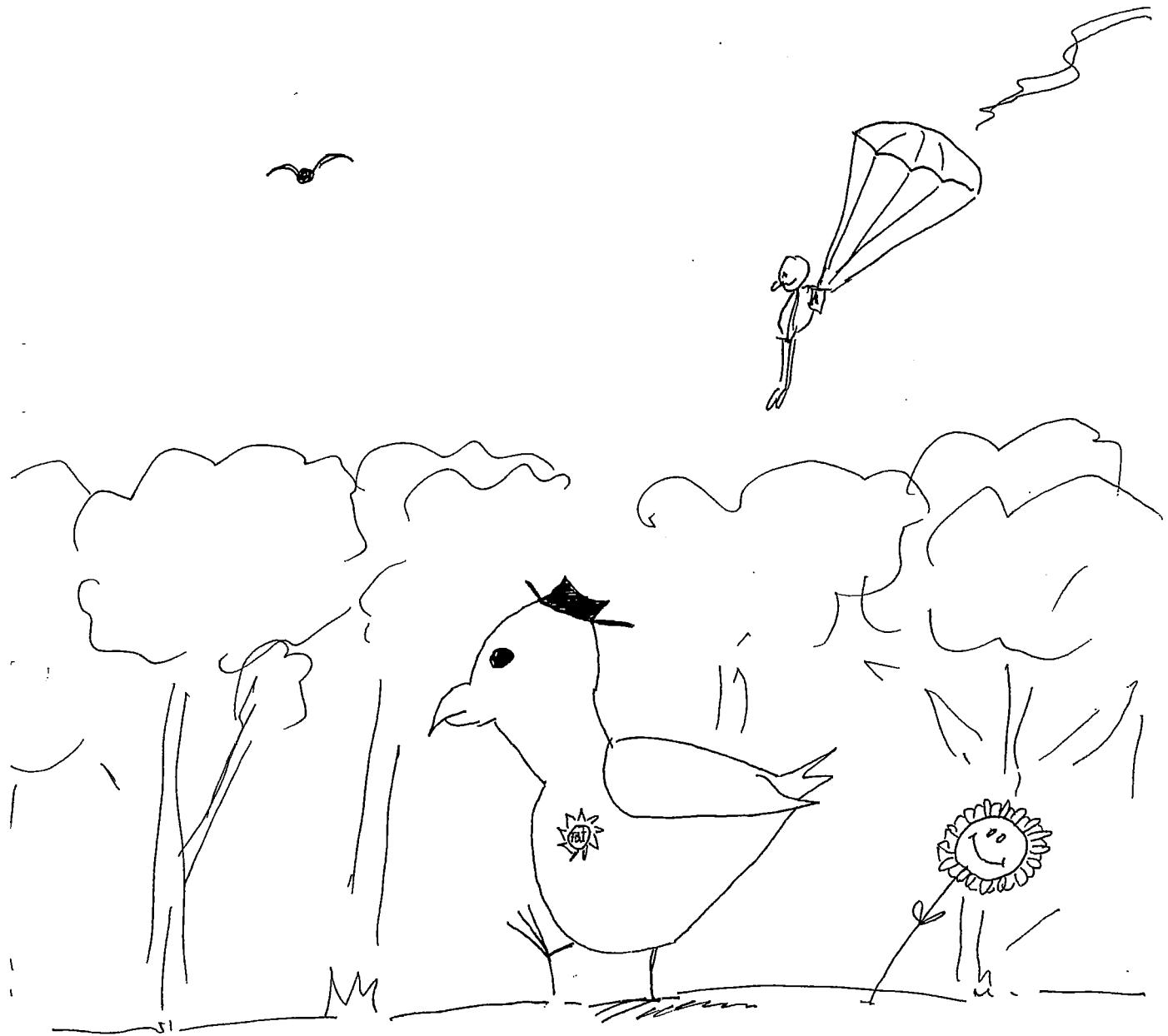
wy
jim ear.je
hja

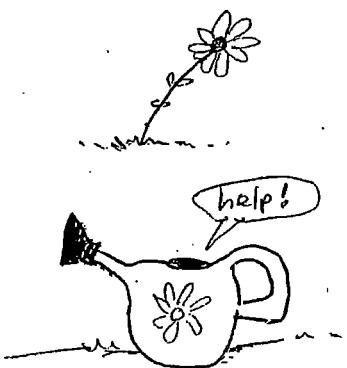
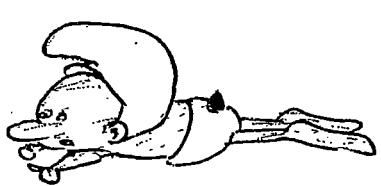
ik ha ear.e

Folje de goeie foarm fan it tiidwurd yn:

1. Ik sil jün in feestje _____. (fiere)
2. Hy _____ gauris feestjes. (fiere)
3. Wy _____ de Hear yn us tsjerke. (earje)
4. Hy _____ de keininginne mei in moai gedicht. (earje)
5. Wy _____ foar us mem in kadootsje. (keapje)
6. Ik ha in portret fan us heit _____. (tekenje)
7. "Do _____ tefolle feestjés," _____ de heit tsjin syn soan.
(fiere, fûterje)
8. Do _____ mei de auto, hja _____ op 'e fyts en wy _____.
(komme, ride, kuierje)
9. Jim _____ en _____ mar safolle as jim _____.! (rinne, springe,
wolle)
10. Ik _____ dat hy aanst in portret _____ en it dan _____.
(tinke, tekenje, ferkeapje)
11. Hy _____ in portret _____. (hawwe, tekenje)
12. _____ jim de heit en mem fan Klaske? (wêze)
13. Hoe lang _____ do dêr _____.? (hawwe, wenje)
14. Ik _____ dêr fiif jier _____. (hawwe, libje)
15. No _____ ik al wer in jier yn Kiel, dat in hiele moaie stêd _____.
(wenje, wêze)
16. Wêr _____ do hinne _____.? (hawwe, wêze)

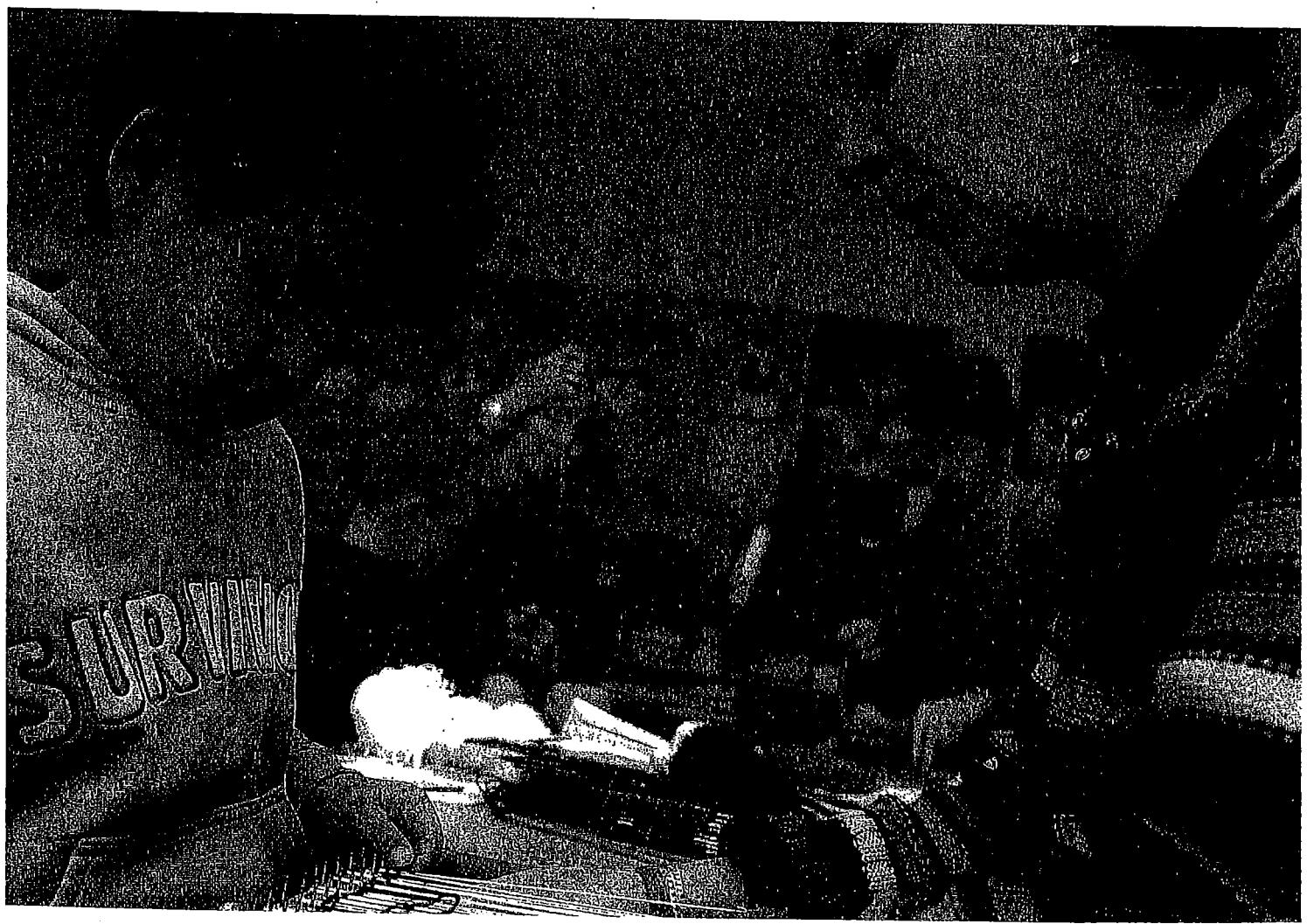
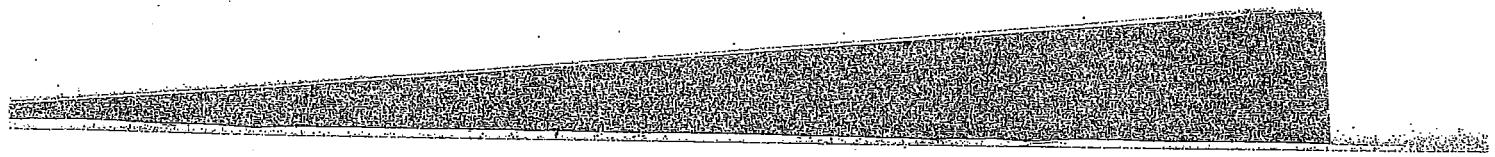

Les 10. Falkansje / Rekreasje

v sit al njoggen jier yn 'e âlderried.
ste twa bern sieten hjir en doe

stelber taffelsblêd en guon ek in yn hichte
ferstelbere stoel krigen.

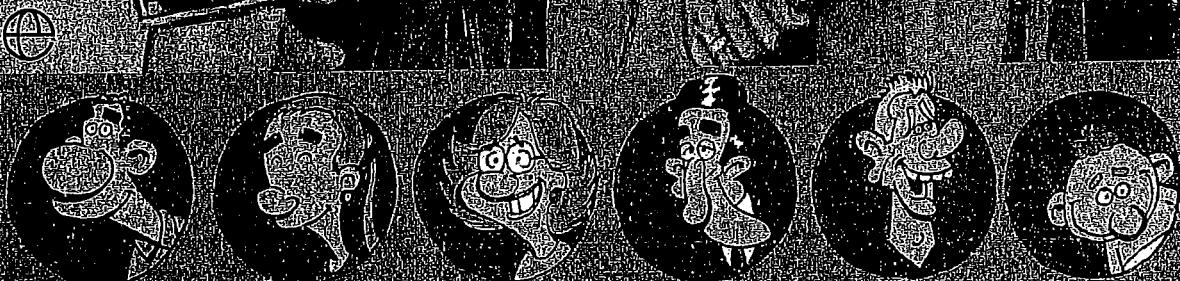
77

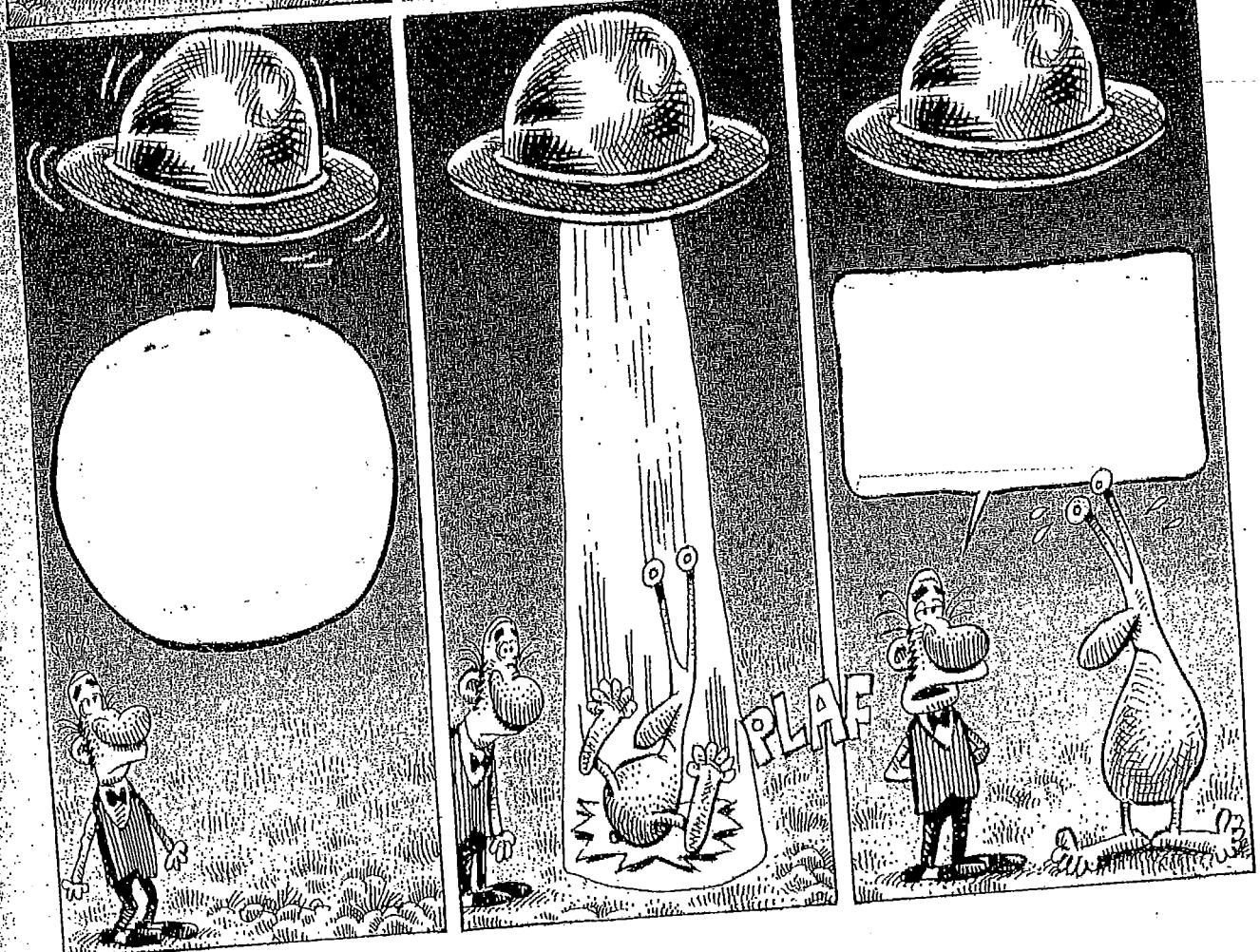
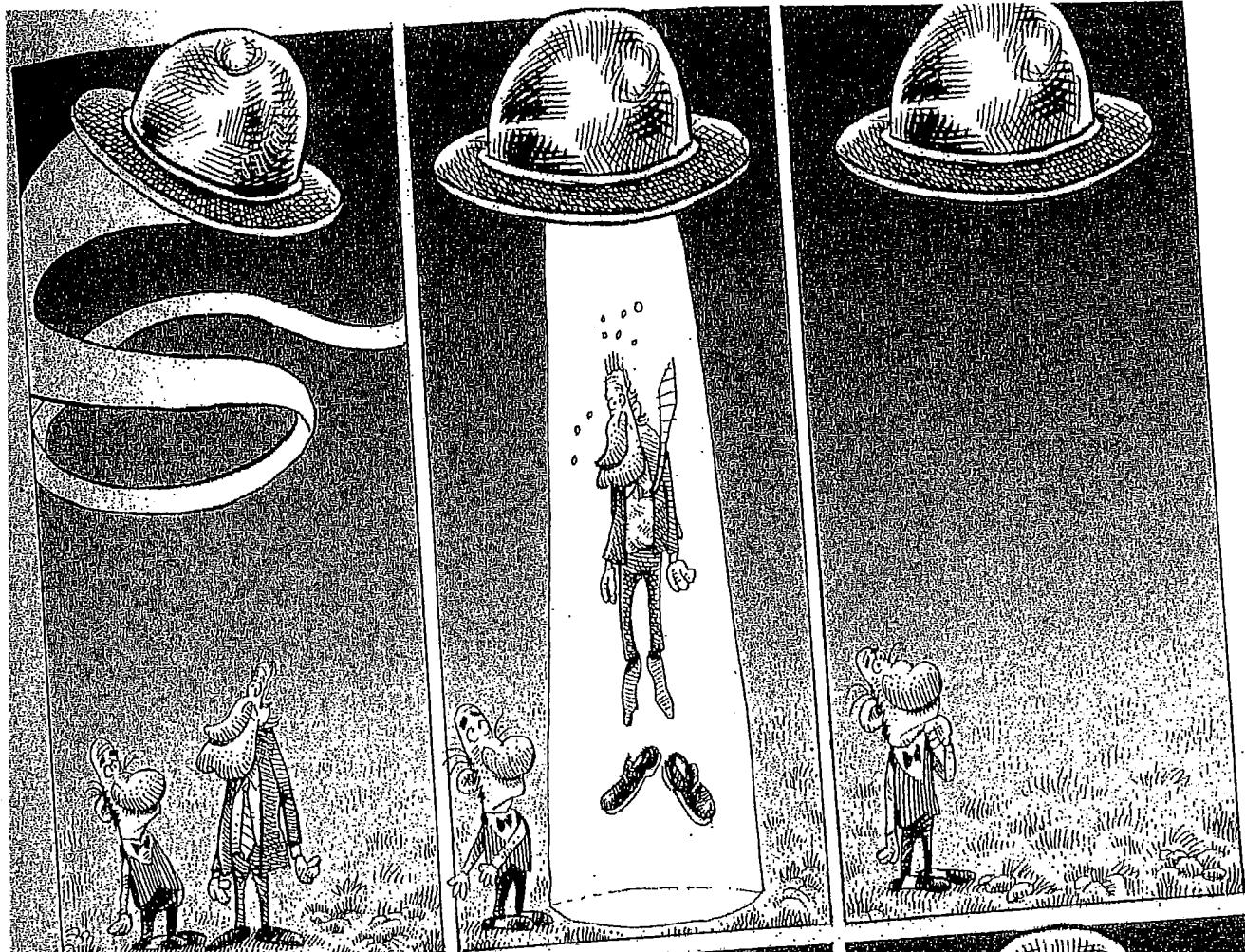
Ferantwurdlik

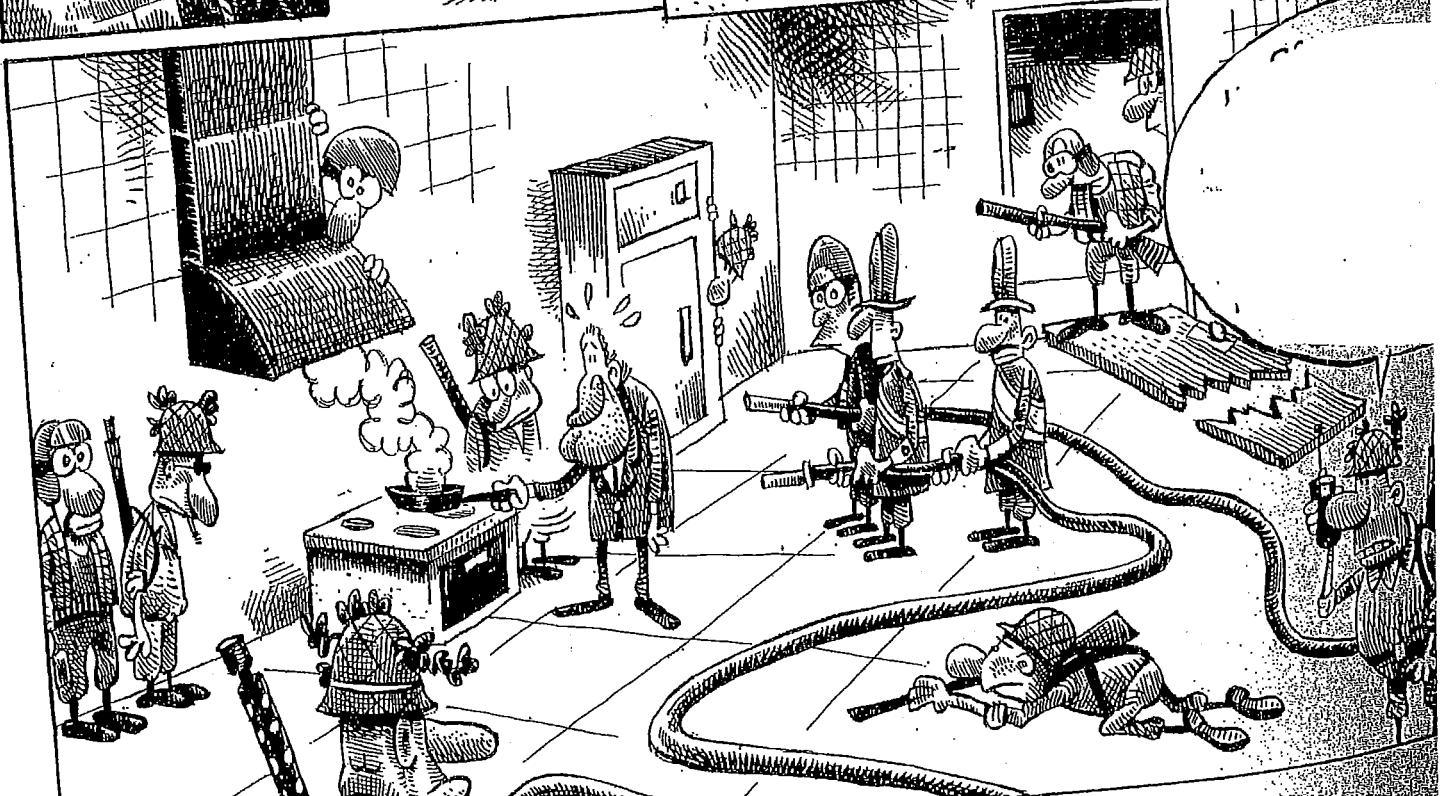
In frijwilliger dy't noch mar krekt aktif

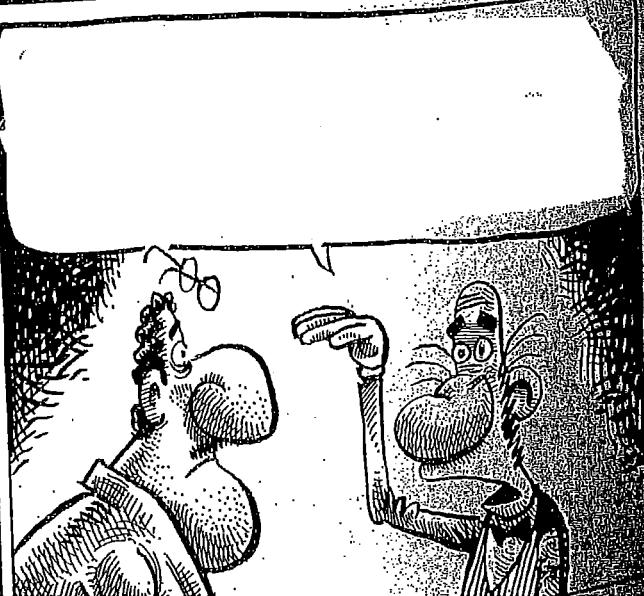
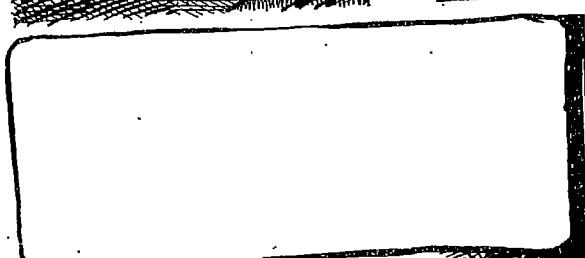
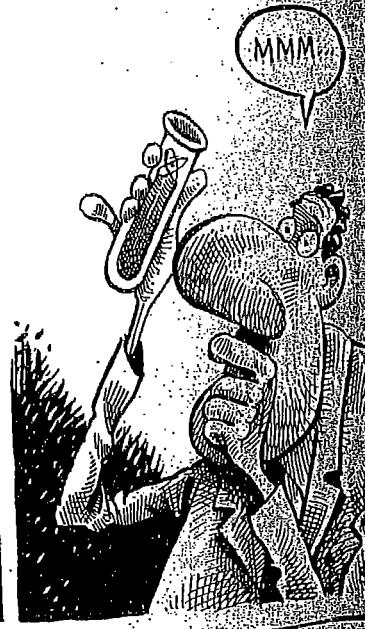
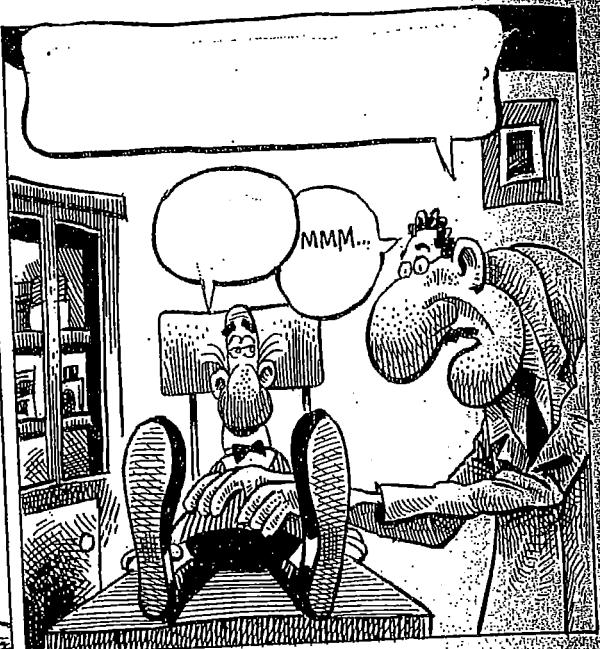
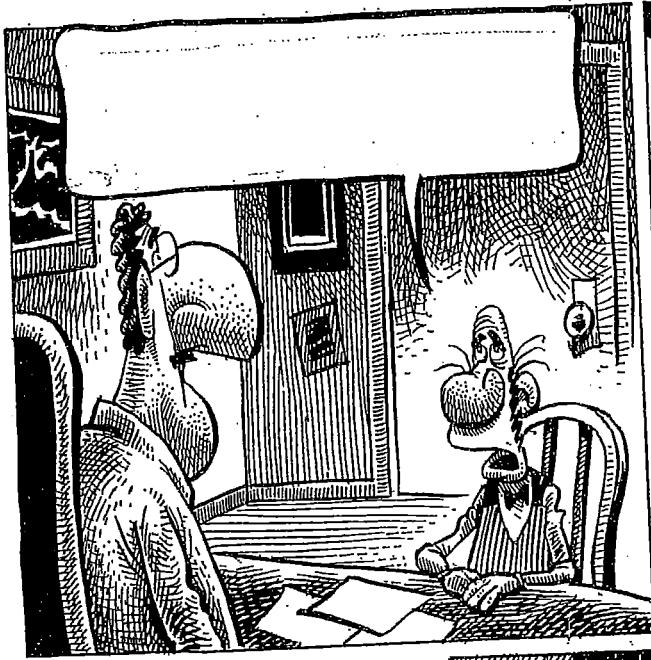
2ª edición
10.000
ejemplares
vendidos

Idigoras y Pachi

oo	pook, smoke	pook, lopen, roken
o	stove	
ô	bôle, stôk	controle
â	âld, bân, wâl,	Ing.: corner, wall

Opdracht:

Beharkje de útspraak fan de lange ienlûden mei help fan de útspraakregels op de bân (nei les 6).

4.1 klean

broek	jurk
rok	trui
oerhimd	fest
jaske	himd
ûnderbroek	bloeske
piama	boesgroentsje
sokken	beha
skelk	wanten
hoed	jas
skoech/skuon	sjaal
strik	kolbert
learzêns	moffen

Underdielen:

mouwe	bokse
kraach	seame
bûse	

Inkele útdrukkings mei klean:

- Hy frege my it himd fan it liif (gat).
- Dat bliuwt jin net yn 'e kâlde klean sitten.
- Op 'e (Yn it) lêste klean (himd) sitte gjin bûsen.
- Immen efter de broek sitte.
- De sokken deryn sette.

4.2 stoffen

wol	kant
lear	katoen
spikerstof	badstof
akryl	stof
elastyk	nylon
jern	plastic
side	ribflewiel
linnen	

Opdracht 1:

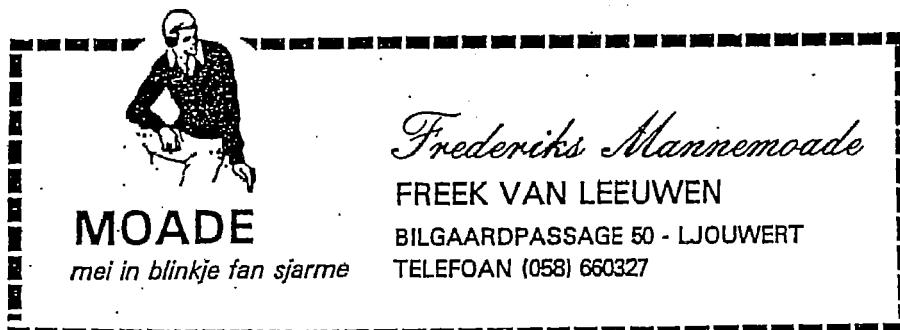
Skriuw op wat jo oan hawwe.

Opdracht 2:

Nim ien fan 'e meikursisten yn gedachten.

Beskriuw har / him oan 'e hân fan wat se / er draacht.

De oaren moatte riede wa't jo bedoele.

4.3 kleuren

wyt	swart	blau
read	giel	grien
oranje	pêars	brún
griis	rôze	
donker...		
ljocht...		

Opdracht 1:

Folje de volgende útdrukkings oan.

1. Sa _____ as snie.
2. Sa _____ as in kraal.
3. Sa _____ as roet.
4. Sa _____ as gers.
5. Sa _____ as in do.
6. Sa _____ as de loft.
7. Sa _____ as goud.
8. Sa _____ as in bear.

Opdracht 2:

Folje de sinnen aan mei de krekte kleur.

Brûk: oranje, wyt, grien, read, blau, swart, giel

1. De kleur fan 'e leafde is _____
2. De kleur fan 'e macht is _____
3. De kleur fan 'e hope is _____
4. De kleur fan 'e rou is _____
5. De kleur fan 'e ûnskuld is _____
6. De kleur fan 'e ûneinigens is _____
7. De kleur fan 'e geastdrift is _____

Opdracht 3:

Doch it spultsje: Ik sjoch, ik sjoch watsto net sjochst en de kleur is...

4.4 wurdearringswurden

moai	kreas
sportyf	raar
âlderwetsk	flot <i>spoe</i> <i>laf</i>
modern/nijerwetsk	(te) lyts
(te) grut	slobberich
(te) wiid	(te) nau
healwiis	stimmich <i>nangdarylich</i>
stiif	sloarderich
lilk	stom
prachtich	fantastysk
aardich	sjyk
ferskriklik	opfallend
útwrydsk	suterich
deisk	net raar
gewoan	nuver
nijmoadrich	nijsgirrich
sleau	rûch

Opdracht 1:

Folje de sintsjes aan mei in tsjinstelling. Mear wurden binne mooglik.

Brûk de wurden yn boppesteand oersjoch derby.

1. Net moai mar _____
2. Net wiid mar _____
3. Net âlderwetsk mar _____
4. Net grut mar _____
5. Net healwiis mar _____
6. Net stimmich mar _____
7. Net flot mar _____
8. Net kreas mar _____

De swakke tiidwurden op -e en dy op -je wurde yn it Fryske ferskillend bûgd.
Wy behannelje earst de swakke tiidwurden op -e.

<i>draaie</i>		<i>knippe</i>
ik draai	ik draaide	ik knip
do draaist	do draaidest	do knipst
sy draait	sy draaide	sy knipt
wy draaie	wy draaiden	wy knippe
	ik haw draaid	ik haw knipt

Opdracht:

Set it wurd goed yn 'e sin.

1. (snije) Sibbele _____ de sipels.
2. (knippe) Klaske _____ juster yn it tafelkleed.
3. (smoke) Jagersma _____ ferline jier noch in pakje deis.
4. (fytse) _____ do ôfrûne sneon troch Snits?
5. (gaoie) Hy _____ de bal kreas yn 'e kuorbalkoer.
6. (teare) Frou Stapersma _____ fan papier de moaiste fûgels.

Set it tiidwurd yn 'e notiid.

1. fiere hy _____
2. sile wy _____
3. prate do _____
4. fiele jo _____
5. passe jimme _____
6. keare ik _____
7. mealle do _____
8. skrasse jo _____

fanke

Laurie v Linschoten

nie voor - -

Heasouder

luyn

- polybie

8. skrasse

haluske

do

jo

o. Koarte petaarvoarmen en oersetting

Kin ik jo ek helpe? Nee, tankewol, ik sjoch eefkes om my hinne.

Kin ik jo faaks ek helpe? Ja, ik sykje in niente jurk.

Sil ik jo maat eefkes opnimme? Goed, gean jo gong.

Mei ik dizze broek wol eefkes passe? Ja, sjoch dêr is de paskeamer.

Is de broek jo nei 't sin? No, hy sit wat strak yn 'e bân.

Ik fyn de boksen eins wat te lang. Wy kinne dy foar jo wol fermeitsje.

Hoe djoer is dizze jurk? Ik leau de priis stiet op it kaartsje.

Hawwe jo dizze trui ek yn in oare kleur? Hokker kleur hiene jo yn 'e holle?

Kinne jo dit mantelpakje foar my efterút hingje? Dat is gjin beswier, wannear komme jo der op werom?

Ik sykje in gaadlike strik by dit oerhimd. Dat sil altyd slagje, wy hawwe kar-út.

Wy hawwe op it stuut vrijwat yn 'e útférkeap. Ja, dy prizen sprekke my wol oan.

Wy ferwachtsje fan 'e wike ús nije simmerkolleksje. Dan kom ik oan 'e ein fan 'e wike nochris del.

Hesouder

In yn

- polypie

kluske

GROTE CLOZER - MUSICAL SKA

4.1 lichemsdielen

de holle	it gesicht
it hier	it kin
it each	it ear
de noas	de mûle
de tonge	it wang
de tosken	de kiezzen
de lippe	de wynbrau
de eachteisters	de hals
it liif	it skouder
it boarst	de rêch

de hân	de earmsholte
de poepert	de skonk
de heup	it kût
itankel	de neil
de kiel	de nekke
de bûlk	de earm
de finger	de tomme
de pink	de earmtakke
it gat	it bil
de knibbel	de hoksen <i>Kniekehle</i>
de foet	de tean
de hûd	de lea

Inkele útdrukkings mei holle:

De holle stie him ferkeard
 Hy hat in holle as in gatsjepanne *Abfluss*
 Dat komt op myn holle del
 Der sit in holle op dat bern
 De holle dellizze

Opdracht:

Folje oan mei wurden út 'e foargeande rige:

twa fuotten	- ien	_____
twa hannen	- ien	_____
twa earen	- ien	_____
twa eagen	- ien	_____
twa skonken	- ien	_____
twa earmen	- ien	_____
tsien teannen	- ien	_____

4.2 tiidwurden (dy't by lichemsdielen hearre)

sjen	hearre
rûke	priuwe
fiele	rinne
sitte	stean
gripe	hingje
lizze	slikje
drinke	bite
jokje	ite
knipe	tichtdwaan
snute	kjimme
stompe	bûge
slaan	skoppe
stjonke	

mettige sindjen *tw + lichemsdiel(en)*

Opdracht 1:

Folje de sintsjes mei it krekte wurd aan:

1. Sjen docht men mei de _____
2. Rûke docht men mei de _____
3. Hearre docht men mei de _____
4. Prate docht men mei de _____
5. Priuwe docht men mei de _____
6. Gripe docht men mei de _____
7. Knipe docht men mei de _____
8. Lizze docht men op 'e _____
9. Bite docht men mei de _____
10. Krûpe docht men op 'e _____
11. Skoppe docht men mei de _____
12. Slikje docht men mei de _____

Opdracht 2:

Jen fan de kursisten wiist de eigen lichemsdielen oan

De oaren sizze om bar wat it is. Dat is dyn _____

4.3 krupsjes, ûngemakken en siik wêzen

Ik fiel my / bin:

beroerd	kâld	siik	mislik	ferkâlden.	wurch
swak	heal	griperich			

*prei/ver
verstauchter*

Ik haw myn ...			
kniesd	ûntstutsen	brutsen	
ferkloft	stikken	ferrutsen	<i>verrekenken/vergezel</i>

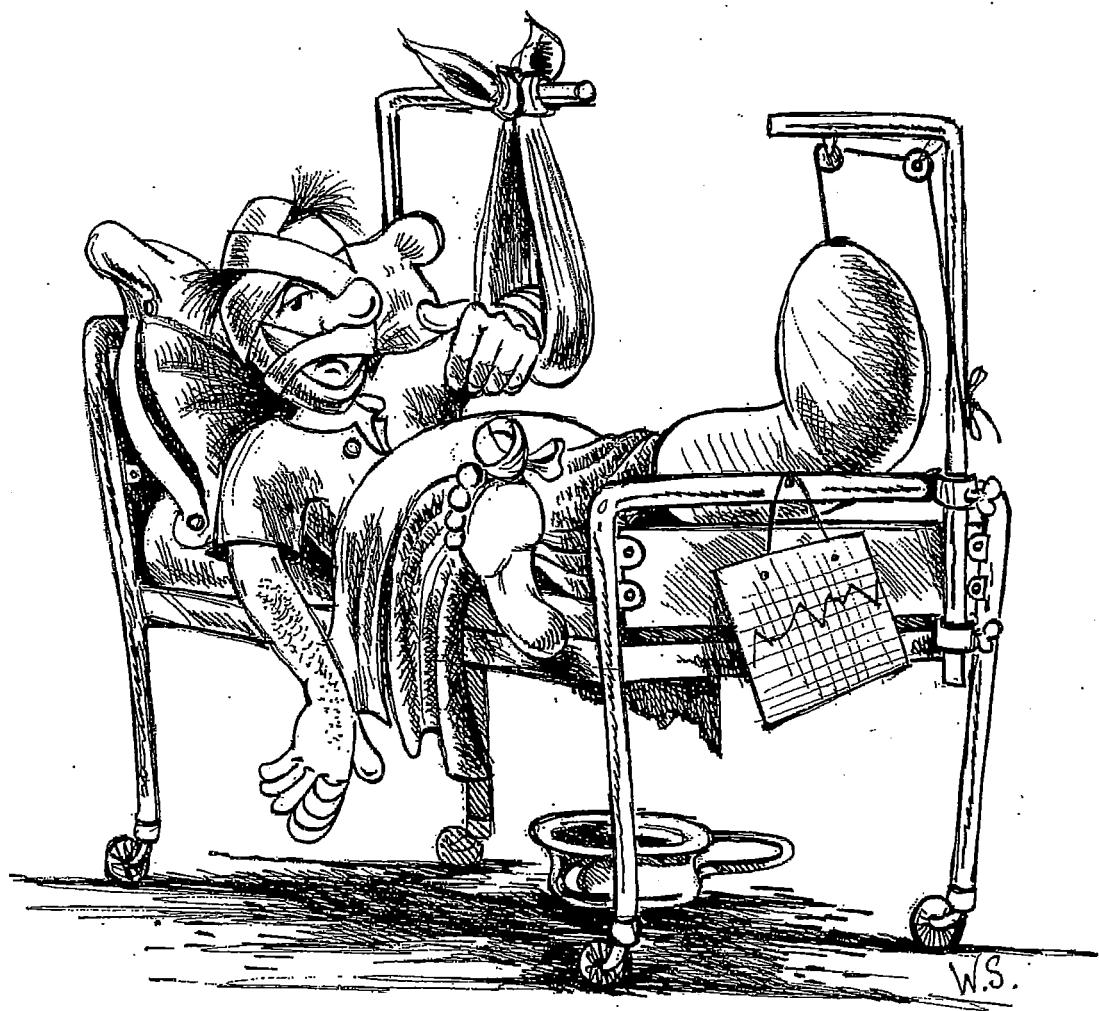
Ik haw:		
pineholle	pinebûk	pinemûle
pine yn 't liif		

Opdracht:

Meitsje sintsjes by de tekening.

Brûk de lichemsdielen en de krupsjes yn ien sin.

Bygelyks: Hy hat in stikkene foet.

4.4. Wurdskat: de en it wurden.

Yn it Frysk en Hollânsk is it gebrûk fan de en it meast gelyk, mar net altyd. By lichemsdielen wol dat nochal ris oars wêze.

Opdracht:

Folje yn: *de* of *it*

1. _____	hier op	_____	holle.
2. _____	tonge yn	_____	mûle.
3. _____	pine yn	_____	ear.
4. _____	finger oan	_____	hân.
5. _____	kramp yn	_____	kût.
6. _____	lêst fan	_____	rêch.
7. _____	kribel yn	_____	kiel.
8. _____	tean oan	_____	foet.
9. _____	stek yn	_____	boarst.
10. _____	skonk oan	_____	hiif.

Mem: Ja mar, as it ús no net foldocht?

Heit: As it ús net foldocht, sykje wy wer wat oars. Dy arke reitsje wy sa wer kwyt.

Mem: Wy kinne al ús húsried net iens kwyt.

3 Uitsprakregel: brekking fan lûden

De Fryske delgeande lûden: ie, ea, oe en oa kinne feroarje yn in opgeand twalûd. De klam ferspringt dan fan it foarste part fan it twalûd nei it efterste part. Dat ferskynsel wurdt brekking neamd. Brekking kin úntstean by meartalsfoarmen, ferlytsings, gearstellings mei oare wurden en ófsliedingen.

It ie- lûd yn stien wurdt ji- lûd: stiennen, stientsje, stienkrobbe

It ea- lûd yn beam wurdt jè- lûd: beammen, beamke, beamwâl

It oe- lûd yn stoel wurdt wo- lûd: stuollen, stuoltsje

It oa- lûd yn doar wurdt wa- lûd: doarren, doarke

It lestege dêrby is, dat der net in fêst systeem is, wanneer't it twalûd wol of net brutsen wurdt. Boppedat is allinne by 'oe' de brekking yn 'e skriuwuze werom te finen. 'Oe' wurdt dan skreaun as 'uo'. De 'ie', 'ea' en 'oa' wurde brutsen as dy lûden folge wurde troch in dûbel bylûd (en faak ek by oare kombinaasjes fan bylûden).

Hjirunder folget in listke fan guon wurden dy't faak foarkomme, dêr't by oanjûn is, oft it twalûd brutsen wurdt of net.

a. De 'ie' net brutsen:	liet - lieten - lietsje
sa ek:	klier - klieren - klierke
	kiel - kielen - kieltsje
	siel - sielen - sieltsje
	diel - dielen - dieltsje
	dief - dieven - diefke

wol brutsen:	tried - tridden - triedsje
sa ek:	priem - priemmen - priemke
	stien - stiennen - stientsje
	trien - triennen - trientsje
	blier - blieren - blierke
	jier - jierren - jierke
	kies - kiezzen - kieske

b. De 'oe' net brutsen:	boer - boeren - boerke (mar wol yn: buorkerij)
sa ek:	doel - doelen - doeltsje
	boel - boelen - boeltsje
	kloer - kloeren - kloerke
	moer - moeren - moerke

wol brutsen:	stoel - stuollen - stuoltsje
sa ek:	boerd - buorden - buordsje
	koer - kuorren - kuorke
	broer - bruorren - bruorke
	toer - tuorren - tuorke
	foet - fuotten - fuotsje

c. De 'ea' net brutsen:
sa ek:

reach - reagen - reachje
pleach - pleagen - pleachje
dream - dreamen - dreamke
stream - streamen - streamke
bear - bearen - bearke
tear - tearen - tearke

wol brutsen:
sa ek:

heak - heakken - heakje
peal - peallen - pealtsje
keal - keallen - kealtsje
beam - beammen - beamke
tean - teannen - teantsje
fear - fearren - fearke

d. De 'oa' net brutsen:
sa ek:

boar - boaren - boarke (mar wol yn boarje)
spoar - spoaren - spoarke
koar - koaren - koarke
boat - boaten - boatsje
roas - roazen - roaske

wol brutsen:
doar - doarren - doarke
hoas - hoazzen - hoaske

Opdracht:

Beharkje de útspraak fan de brekking mei help fan de útspraakregels op de bán.

4. It uitwreidzjen fan 'e wurdskat

4.1 soarten wunnings en ûnderdielen fan in hûs

flat	pleats
âldereintehûs	rychjeshûs
bungalow	hoekhûs
frijsteand hûs	wenarke
twa ûnder ien kap	

wenkeamer	sliepkeamer
gong	keuken
hûske	kelder
badkeamer	souder
garaazje	fliering
hal	skuorke/hok
ruten	finster
glêzen	flier

BUNGALOWS
Deenske bourmetoade

in besparring op jo stookkosten

- flugge boutiid
- tige hege Isolaasjewearde
- oeral yn 'e hûs dûbèle beglêzing
- geunstige boukosten

Tsjintwurdich ferskate bungalows yn oanbou.

 Vriesdanhuis
Boubedriuw
Th. de Vries en Sn.
Swartewei 21 - Koudum - tel. 05142-1618

5.1 Unregelmjittige tiidwurden súnder 't' yn 'e notiid

Fan sterke tiidwurden feroaret de stam yn 'e doetiid, swakke tiidwurden krije -de, -te (tiidwurden op -e, sjoch les 2) of -e (op -je, sjoch les 3). By ûnregelmjittige tiidwurden is net in fêste regel foar de doetiid te jaan en soms ek net foar de notiid. Yn de folgjende lessen (o/m 6) sille wy de wichtichste ûnregelmjittige tiden behanelje. Hjirûnder litte wy fjouwer ûnregelmjittige tiidwurden sjen, dy't by de tredde persoan yn 'e notiid gijn 't' krije (dat nammers yn it Nederlânsk ek sa is). It binne tiidwurden dy't in soad foarkomme.

<i>kinne</i>		<i>sille</i>	
ik kin	ik koe	ik sil	ik soe
do kinst	do koest	do silst	do soest
sy kin	sy koe	sy sil	sy soe
wy kinne	wy koene(n)	wy sille	wy soene(n)
ik haw kinnen		ik haw sillen	
<i>moatte</i>		<i>wolle</i>	
ik moat	ik moast	ik wol	ik woe
do moatst	do moast	do wolst	do woest
sy moat	sy moast	sy wol	sy woe
wy moatte	wy moasten	wy wolle	wy woene(n)
ik haw moatten		ik haw wollen	

(meie en kenne hearre hjir ek by; sjoch foar meie les 1. Kenne wurdt yn de notiid sa ferbûgd:
ik ken, do kenst, sy ken, wy kenne, de doetiid is gelyk oan dy fan kinne.)

5.1 Unregelmjittige tiidwurden sùnder 't' yn 'e notiid

Fan sterke tiidwurden feroaret de stam yn 'e doetiid, swakk den op -e, sjoch les 2) of -e (op -je, sjoch les 3). By ûnregel foar de doetiid te jaan en soms ek net foar de notiid. wy de wichtichste ûnregelmjittige tiden behannelje. Hjirûn tiidwurden sjen, dy't by de tredde persoan yn 'e notiid Nederlânsk ek sa is). It binne tiidwurden dy't in soad foark

kinne

ik kin	ik koe
do kinst	do koest
sy kin	sy koe
wy kinne	wy koene(n)
	ik haw kinnen

sille

ik sil	ik soe
do silst	do soest
sy sil	sy soe
wy sille	wy soene(n)
	ik haw sillen

moatte

ik moat	ik moast
do moatst	do moast
sy moat	sy moast
wy moatte	wy moasten
	ik haw moatten

wolle

ik wol	ik woe
do wolst	do woest
sy wol	sy woe
wy wolle	wy woene(n)
	ik haw wollen

(meie en kenne hearre hjir ek by; sjoch foar meie les 1. Ken ik ken, do kenst, sy ken, wy kenne, de doetiid is gelyk oan dy

Opdracht:

Set de koarte sintsjes oer yn it Fryske.

1. Je kunt het wel _____
2. Wij zullen het doen _____
3. Ik wil het niet _____
4. Hij moest wel komen _____
5. Jullie mogen naar binnen _____
6. Zij kende hem niet _____
7. Jij wilde teveel _____
8. Wij moesten lopen _____

Folje yn:

1. Ik	(wêze) in bern fan ús heit en mem.
2. Wy	(wêze) moarn by pake en beppe.
3. Do	(hawwe) mar ien suster en ien broer.
4. Men	(wêze) net alle dagen thús.
5. Us heit	(hawwe) in presintsje by him.
6. Jimme	(hawwe) ek in omke en in muoike.
7. Do	(wenje) yn in lyts hûs.
8. Do	(sliepe) op bêd.
9. Hy	(prate) altyd syn mûle foarby.
10. It famke	(wenje) yn in wenarke.

5.2 It meartal

Haadwurden krije meastal -en of -s. Guon binne ûnregelmjittich.

1. -en krije:
 - alle wurden fan ien wurdlid:
 - alle wurden mei mear wurdlijden,
as it lêste wurdlid klam hat:
Dat is hast gelyk oan it Nederlânsk.
In pear ferskillen binne:
 - aa foar m wurdt a:
 - Fierders bliuwt de aa lang:
 - ô wurdt o en â wurdt a:
Mar foar de l bliuwe se lang:
 2. -s krije:
 - wurden op -el, -em, -en, -er, -ert:
 - alle ferlytsingswurden:
 - wurden mei mear wurdlijden
dy't einigje op -ier:
 3. -s of -en krije
 - wurden op -ing (útslein -lingen)
- fyts - fytsen, boek - boeken
fabryk - fabriken, rapport - rapporten
- daam - dammen, kaam - kammen
baas - bazen, paad - paden
rôt - rotten, lân - lannen
bôle - bôlen, wâl - wâlen
- leppel - leppels, amer - amers
hantsje - hantsjes, michje - michjes
rintenier - rinteniers

4. ûnregelmjittich:

- wurden op -man:
ek:	man - manlju, timmerman - timmerlju
frou - froulju
- dei - dagen, skoech - skuon, ko - kij, wei - wegen, lears - learzens	
- gelyk bliuwe:	skiep, bern

Opdracht:

Sjoch om jimme hinne en beneam de dingen yn inkel en meartal.

6. Koante petearfoarmen en oersetting

Wenje jo op 'e romte? Nee, ik wenje yn 'e stêd.

Jo wenje yn in rychjeshûs tink. Nee, ik wenje yn in hoekhûs.

Ik soe noch wolris in vrijsteand hûs ha wolle. Der binne genôch huzen te krijen hjoed de dei.

Foldocht it wenjen op in flat jo wol? It útsjoch is wol hiel bysunder, mar fierder.

Us omke wernet op in pleats. Dan hat er grif in grut hiem.

Us âldste jonge lit in nij hûs sette. Wanneer wordt it hûs oplevere?

Myne beppesizzers komme wol gauris útfanhûs. Hoe rôde jimmie dat mei de slieperij?

Myne sweager en suster wenje yn in arke. It liket my krap wenjen op sa'n boatsje.

Wy wolle o sa graach in ynboukeken. Soks kostet op syn minst tsientûzen gûne.

Twa fan ús bern studearje en wenje no op keamers. It falt net ta om altyd wenromte te finen foar studinten.

In protte minsken meie hjir net wenje. No, it is hjir goed wenjen fine wy.

Yn in âldereinhûs wordt men yn 'e regel knap fersoarge. Ik hoopje noch hiel lang op mysels bliuwe te kinnen.

5. Taalregels / grammatica

5.1 Unregelmjittige tiidwurden op -n

De tiidwurden yn it Fryske geane út op -e en -je (sjoch ek les 1). Op sâne nei:

jaan	dwaan	slaan
gean	stean	sjen
tsjen (ferâldere)		

De ferbûging fan dy tiidwurden is ûnregelmjittich.

<i>jaan</i>		<i>gean</i>	
ik jou	ik joech	ik gean	ik gong/gyng/gie
do joust	do joechst	do giest	do gongst/gyngst/giest
sy jout	sy joech	sy giet	sy gong/gyng/gie
wy jouwe	wy joegen	wy geane	wy gongen/gyngen/giene
ik haw jûn		ik bin gongen/gien	
<i>slaan</i>		<i>stean</i>	
ik slaan	ik sloech	ik stean	ik stie
do slachst	do sloechst	do stiest	do stiest
sy slacht	sy sloech	sy stiet	sy stie
wy slaan	wy sloegen	wy steane	wy stiene(n)
ik haw slein		ik haw stien	
<i>dwaan</i>		<i>sjen</i>	
ik doch	ik die	ik sjoch	ik seach
do dochst	do diest	do sjochst	do seachst
sy docht	sy die	sy sjocht	sy seach
wy dogge	wy diene(n)	wy sjogge	wy seagen
ik haw dien		ik haw snoen	
<i>tsjen</i>			
ik tsjoch	ik teach		
do tsjochst	do teachst		
sy tsjocht	sy teach		
wy tsjogge	wy teagen		
ik bin tein			

Opdracht:

Feroarje de tiid. Notiid wurdt doetiid, doetiid wurdt notiid.

1. Wy stiene te wachtsjen op 'e trein.
2. Do slachst der raar yn om.
3. Sy gie gewoan har eigen gong.
4. Seachsto wol goed út by it oerstekken?
5. Jimme jouwe net om sizzen.
6. Hy gyng mei gjin mins mear om.
7. Doch ik it sa wol goed?
8. Ik ha net in soad te dwaan hân

Notiid

1. Do _____ (gean) dochs moarn ek fuort?
2. Sytse _____ (slaan) foar master op.
3. _____ (wolle) jo it tsjin de bern _____ (sizze)?
4. Hy _____ (winkelje) moarn mei syn suske.
5. Ik _____ (moatte) in nije jas hawwe.

Doetiid

1. De bern _____ (wêze) tige bliid.
2. Wy _____ (reizgje) mei de trein.
3. Do _____ (fluitsje) fan wille.
4. Jimme _____ (brûke) de auto net.
5. Juster _____ (hawwe) wy it al ôfpraat.

Mulwurd

1. Wy hawwe ús goed _____ (oanklaaie).
2. Ik bin yn 'e trein _____ (stappe).
3. Do hast ek kofje _____ (hawwe).
4. Jo hawwe earjuster nei stêd _____ (wêze).
5. Wy hawwe in hiel ein _____ (kuierje).

6. Koarte petearfoarmen en oersetting

Wêr kin ik hjiirre de lege flessen kwyt? Achter yn 'e winkel kinne se jo wol helpe.

Juffer, mei ik fan jo twa brune bôlen en in pakje brea? Woene jo snijde bôle ha?

Ik soe ek noch graach fjouwer appelgebakjes ha wolle. Dy doch ik eefkes foar jo yn in doaske.

Ik woe eins noch wol in stikje tsiis. De edammers binne fan 'e wike yn 'e oanbieding.

Ik woé graach in kilo gehak en fiif droege woarsten. Hokker gehak moat it wurde: heal om heal of kowegehak?

Doch my ek mar twa ûns hynsteljirre en in plak ham. Hoe tsjok sil ik de ham foar jo snije?

Hoelang moat ik sokke byflapkes bakke? Yn in hijtte panne inkeld aan beide kanten tichtskroeiititte.

Kinne jo my ek sizze wêr't de waskpoeier stiet? Rinne jo mar eefkes mei, dan sil ik it jo wize.

In krop slaad, in doaske ierdbeien en twa kilo appels graach. Hokker soarte woene jo hawwe:
Golden delicious of Granny Smith?

Kin men sokke kiwy's mei Skyl en al opite? De measte minsken helje it skyeltsje der ôf.

Alles meiinoar makket it fjouwerentachtich gûne fiifentritich Ha jo ek in pinne, dan sil ik in
cheque útskriuwe.

Wolle jo de kassabon ek mei ha? Wol graach, en krij ik ek noch segeltsjes?

6. Koarte petear foarmen en oersetting

Dokter, ik kom hjir wier net om 'e noct. Dat sjoch ik wol, jo hiene op bêd bliuwe moatten.

Ik haw it al in wike slim yn 'e rêch. Moatte jo wol gauris tille?

Ik hoastje no al fjirtjin dagen. Ik sil jo in drankje foarskriuwe.

Wêr soe it fan komme dat ik sa dwyl bin? Faaks hawwe jo ferlet fan izer.

Dizze medisinien foldogge my mar min. Ja, de byferskynsels binne wolris wat ferfelend.

Ik kin de rjochterearm mar amper tille. Jo moatte nedich nei in fysioterapeut.

Ik haw wol gauris lëst fan pineholle. Ha jo tefolle spannings op jo wurk?

Ik kaam wat üngelokkich del yn in stik glês. Ik sil dy wûne dochs wol hechtsje moatte.

Wat tinkt jo dokter, út en troch in sigaarke kin dochs gjin kwea? Jo kinne it smoken better hielendal mar litte.

Ik krij alle dagen in fleske bier. As it by dat iene bliuwt, is soks hiel goed foar de nieren.

Myne earmen binne de lëste tiid suver wat te koart. Dan binne jo grif aan in lësbril ta.

Om koart te kriemen, ik sit der suver wat oer yn. Ik sil jo dalik hielendal undersykje.

bijv.
kijgt
il-die

gang
voud,
uam-
cken,
uden
igna-
jeam-
braak
aan-
orden
(s) -
beld
mem
laat-
slag-
braak
alte
oe-

âlder	âlden	ko	kij
bean	bean(n)e	lears	learzens
bern	bern	lid	lea; ledēn
dei	dagen	man	manlju
eart	earte	-man	-lju
ferbod	ferboaden	reed	redens
frou	froulju	skiep	skiep
gebod	geboaden	scoeck	skuon
god	goaden	wei	wegen
-heid	-heden		

De naamvallen

Bij de naamvallen zijn alleen de verbuigingskenmerken van de tweede naamval nog productief. Verbuigingskenmerken van andere naamvallen zijn bewaard in een aantal vaste uitdrukkingen als *te fjilde*, *te lâne*, *te rjochte*, van welke de laatste twee meestal als één woord worden geschreven; verder in *fan herten*, terwijl als derde naamval van *God* de vorm *Goade* voorkomt, zo bijv. in *Goade wolgefällich*.

Friso, Saxo en Bruno

Adel, in machtige keining yn Yndië, hie trije soannen: Friso, Saxo en Bruno. Der kaam oarloch tusken Adel-en de tiran Agrammes. Kening Adel moast hund útmaaie. Hy sylde mei syn soannen foort. Nei in pear wiken kamen se yn in Grykske seehaven. Se besleaten om yn Grikelan te bliuwen. Saxo gong nei Atene-en-waard inlearing faa Plato. Friso fielde net safolle foar de wittenskip. Hy wie mear in man fan 'e kriichskeunst en gong yn it leger fan Alexander de grutte. Friso trouwe oan Hilla, in dochter fan Agathocles, de lettere keining fan Trasië. Friso-en Hilla kriegen săn soannen en ien dochter. Friso bleau yn it leger fan Alexander de grutte. Syn vrou en bern reizgen ek mei it leger. Op in dei kaam it leger yn Friso syn heitelan. Yndië. Mei syn húshalding bleau er dêr te wenjen. Mar dat duorte net lang. Nei in skoftsje kaam de tiran Agrammes derefter dat de soan fan syn fijân Adel yn it lân wenne. Friso moast foar de twadde kear yn syn libben foar Agrammes útmaaie. As lieder fan in hiele ploech lânsju gong er op reis en nei lang omswerven kamen se mei har boaten oan de kust fan de Noardsee. Dêr songen de Yndiërs oan lân. It wie in slecht, sempich-lân, dêrt net ien wenne. Se neamden it lân Fryslân - lân fan Friso. Harsels neamden se ek nei har lieder - Friezen.

Fragen

1. Skriuw de betutting op fan de ûnderstreke wurden.
2. Yn-hokker lân wie Adel keining?
3. Hoe hite de trije soannen fan keining Adel?
4. Wêrom moast keining Adel hund útmaaie?
5. Wat die Saxo doe't er yn Grikelan wenne?
6. Stiet der ek yn de tekst wat Bruno doe die?
7. Stiet der ek yn de tekst wat Friso doe die?
8. Hoe folle bern kriige Friso?
9. Hoe faak yn syn libben moast Friso foar Agrammes útmaaie?
10. Nei in skoftsje omswerven kamen Friso en syn lânsju yn in lân. Hoe seach dat lân derat?
11. Wêr komme neffens dit ferhaal de earste Friezen wei?
12. Set de lêste alinea yn goed Hollânsk oer.

It biikebrannen

Alle jierren op 21 febrewaris ferjochtsje grutte houtfjuren de himel fan Noard-Fryslân, it noardlikste Fryske gebiet yn Europa. By it fjoer fiere de minsken de hiele nacht feest. Der wordt songen, dûnse en soms wordt der in toanielstik spile. Yn it Frysk uteraard. It feest wordt biikebrannen neaard.

Wer't it biikebrannen weikomt, is net krekt bekend. It feest wordt al in pear hûndert jier fierd. Der binne minsken dy't tinke dat it úntstien is yn de tijd fan de walfiskfeart. At de mannen op see wielen dan holden de froulju in fjoer baarnend, sadat de skippen it paad werom nei Fryslân fine koenen. At de mannen dan thuis kamen, waard der in gut feest fierd by de brânsteapel.

In oare ferklearring is dat mei de brânsteapels de ein fan 'e winter en it begin fan 'e maaitiid fierd waard. Yn guon doarpen wordt op 'e brânsteapel in striepop ferbaard. At de striepop ferbaard wie, wie de winter foar de minsken foarby en koe it nije sezoen beginne.

It biikebrannen is ien fan de wichtichste feesten fan Noard-Fryslân. Elkenien út it doarp stiet op 21 febrewaris by it fjoer. De oare deis binne de minsken net altyd like helder at se op it wark komme, mar dy iene kear yn it jier ha se dat der wol foar oer.

Fragen

1. Skriuw de betsjutting op fan de funderstreke wurden.
2. Op hokker datara is it biikebrannen?
3. Yn hokker gebiet yn Europa wordt biikebrannen fierd?
4. Hôkker twa ferklearingen binne der foar it úntstean fan it biikebrannen?
5. Werom wordt yn guon doarpen in striepop op 'e brânsteapel set?
6. Is it biikebrannen in belangryk feest?
7. Werom binne in protte Noardfriezen op 22 febrewaris wat min?
8. Set de earste alinea yn goed Hollânsk eer.

KNOOPKES

muuzik: P. Willem - vondeling: P. Willem - Tekst: de Mee

Piter: Fjirtjin wiene wy as fyfjin, álder ha wy grif net west
Do wist by jim omke en muoike, ik wit it allegear noch best

Maaike: It wie simmer en do fyftest hietylde ús huis foarby
Ik siet yn 'e tún en lake om dat heidwiis gewiuw fan dy

Piter: Hiest in bloeske aan mei knoopkes, fyfjin knoopkes lyts en blau

Piter: Knoopke ien, ferlegen prebearre ik wat út

Maaike: Knoopke twa, do joechst my somar in tút

Piter: Knoopke trije, ik hie it suver hast niet meer

Maaike: Mar by t fjirde moast ik wachtsje aan t de oare kear

Tegearre: Hiest in bloeske aan mei knoopkes, fyfjin knoopkes lyts en blau

Piter: Jüns dan wiene wy tegearre, wat wie it spannend elke kear
Stikum stadiich justjes fierder, elke jün in knoopke meer

Maaike: En ik fieldje my sa lokkich, ik wie sa wiis my dy
Ik liet dy mar wat piele en de tiid dy fleach foarby

Piter: Hiest in bloeske aan mei knoopkes, fyfjin knoopkes lyts en blau

Maaike: Knoopke fijf, foarsichtich naamsto de tried wer op

Piter: Knoopke seis, do wiest myn eigen leave pop

Maaike: Knoopke sán, ik hie it suver hast niet meer

Piter: Mar by t áchtste moast ik wachtsje aan t de oare kear

Tegearre: Hiest in bloeske aan mei knoopkes, fyfjin knoopkes lyts en blau

Hiest in bloeske aan mei knoopkes, fyfjin knoopkes lyts en blau

Piter: Oare famkes drage..... as in himd mei elastyk
Mar dat kin my net bekoare, knoopkes ha meer romantiek

Maaike: Doe t us omke ús trapearre wie ús aventoer foarby
Tolve fan de fyfjin

Piter: Fierder bin ik niet kaam by dy

Tegearre: Hiest in bloeske aan mei knoopkes, fyfjin knoopkes lyts en blau

Piter: Knoopke njoggan, ik gaide eefkes troch dyn hier
Maaike: Knoopke tsien, noch ned gie ik safier

Piter: Knoopke alve, ik hie it suver hast niet meer

Maaike: Mar nie t tolde kaam der nooit meer in oare kear

Tegearre: Hiest in bloeske aan mei knoopkes, fyfjin knoopkes lyts en blau
Hiest in bloeske aan mei knoopkes,
fyfjin knoopkes lyts en blau

Spr. Paul Maaiker te Groningen, Afbeelding: Piter Heijnen, Muziek: de Mee

Ik hie nocht oan it libben
en mei freonen en sibben
hie ik wille en plezier
by it wyt skomjend bier
foardat de wylde wytsing kaam
en my finzen naam,
doe't de wylde wytsing kaam

Mei lange rûge burden
en flymskerpe swurden,
mei moard en mei brân
kamen hja yn ús lân
En dêr't de wylde wytsing kaam
is nimmen ûntkaam
dêr't de wylde wytsing kaam

Dy nachts waard it net tsjuster
o, faam, mem en suster
by de fjoerreade gloed
oer jim traach streamend bloed,
want dêr't de wylde wytsing kaam,
fermoarde er vrou en faam,
doe't de wylde wytsing kaam

Mei ús foarken en seinen
wreekten wy de fersleinen,
mar wy leine al bûn
ear't de moarntiid begûn.
Fjochtsjend foar vrou, bern en faam
binne wy finzen naam,
doe't de wylde wytsing kaam

Fan hûs ferballe en finzen
dream ik my oer de grinzen
nei ús skeind heitelân
dêr't moard, rôf en brân,
de deis dat de wylde wytsing kaam,
my it lok benaam,
doe't de wylde wytsing kaam

Les 3 It lichem

3.1 IN RARE KLAP

Antsje: Wat is der te rôden, ju? Wêrom komst no sa ynienen yn 'e hûs? Wat bist wyt om 'e noas!

Sytse: Hoechst fuort net sa te bearen. Ik ha my niis mei de hammer op 'e tomme slein. It docht my sa alderheislikste sear. Ik tink dat myn neil der oer in pear dagen wol ôffalle sil, de tomme is my alhiel opset en sa blau as laai.

Antsje: No, dit wiist net bêst. Mar gau mei de hân ûnder de kraan. Kâld wetter is de bêste remeedzje. Hoe hiest dit sa raar? Soks is oars neat foar dy.

Sytse: Ik soe in pealtsje yn 'e grûn slaan by it hinnehok.

Antsje: En doe sloechsto dy op 'e tomme?

Sytse: Doe sloech ik my op 'e tomme, ja.

Antsje: Nò ju.

Sytse: Ja, ik wit wol datst it bespotlik fynst.

Antsje: Leist der op 'e knibbels by?

Sytse: Nee, ik lei langút fansels, no goed?

Antsje: En doe sloechsto dy op 'e tomme.

Sytse: Ja hear, ik bin in knoffelskonk.

Antsje: Hiest gjin earmslach by it hinnehok fansels.

Sytse: Nee, ik hie gjin earmslach, de hoanne stie my yn it paad, ja?

Antsje: Hoechst net sa te hakketakjen, ik ha it o sa mei dy te dwaan. Wat sis ik? It begruttet my om dy. Wier, dit is echt net bêst. Samar mei de hammer op 'e tomme. Hoe is it mooglik. En dan dy pine. It flimet dy seker troch de hiele lea. Wolst net efkes lizzen gean? Moatst der net hinnefalle. Soks kin samar by ekstreeme pine, haw ik wolris heard. Buorfrou har nicht hie har ek ris op 'e tomme slein...

Sytse: Hâld dy stil! Wat bisto in eamelkont. Ik krij noch pineholle fan dy.

Antsje: Ik bin gewoan belangstellend lykasto oars ek dochst. Doe't ik my lêsten sa freeslik de holle stompte seisto ek:

Hiest de kast net sjoen?

Hiest de ferkearde bril op?

Sytse: Do mei dyn ôfwaaid praat...

3.2 LOSSE SPIEREN

Hike: Allegear yn 'e rige. Wy rinne earst in rûntsje om de spieren los te krijen.

Damsma: Jo moatte ús net te lang drave litte hear, wy binne op 't lêst âlde minsken.

Hike: Jawis. Mar jim komme hjir om op de âldereingimmestyk in bytsje soepel te bliuwen,
Damsma!

Damsma: It liket hjir wol in strafeksersysje. Ik moat fan myn frou, mar oars kaam ik hjir net. Ik sit
leaver op 'e stoel mei in gleske jenever derby.

Hike: Foar alles is in tiid, sa't jo witte. Jo moatte net sa seure, Damsma. Elkenien docht hjir syn
bêst.

Frou

Holle: Ik fyn it hearlik om ris efkes yn beweging te wêzen, jo bliuwe der jong by.

Damsma: No, dat is oars net te sjen.

Frou

Holle: Wat binne jo in negatyf mantsje. Ik bin bliid dat ik net mei jo trouw bin.

Damsma: No, dêr moat ik ek net oan tinke, dan binne wy it dêr teminsten oer iens.

Hike: Wy komme hjir net om rûzje te meitsjen, minsken.

Frou

Holle: Hy begjint te seuren, ik net. Dy man ferpest hjir alle wiken de sfear.

Hike: Hjoed dogge wy oefeningen aan de rekstok.

Damsma: Jo tinke dochs net dat ik oan dy peallen hingjen gean, wol! Ik kin wol ûngelokken krije en
dan kom ik noait wer op gimimestyk.

Frou

Holle: Ik soe 't mar gau besykje, as ik jo wie. Miskien hawwe wy gelok.

Hike: Net sa raar, minsken. It is de bedoeling dat wy hjir mei plezier hinnegean en dat wy ús wat
better fiele. Gimimestyk hâldt net allinnich it lichem linich, mar ek de geast!

Damsma: Kaartspyljen ek.

Frou

Holle: Man, jo steane hjir foar joker.

3.3 GJIN PRAAT MEAR

- Hinke: Moarn dokter.
- Dokter: Moarn, dat is lang lyn dat ik jo hjir sjoen haw. Dat wie nei de berte fan Antsje in pear jier lyn, is 't net sa? Wat binne de klachten?
- Hinke: Ik bin de lêste tiid wat heal.
- Dokter: Wat heal? En wat hâldt dat dan yn?
- Hinke: Ik haw faak lêst fan pineholle, pinemage, kin min sliepe en ik bin allegeduerigen wurch. Fierder gjin koarts of pine, mar ik bin gewoan net fit.
- Dokter: Dat is in hiele rigele klachten. Hoe lang lyn is dat allegear begûn?
- Hinke: Ik rin der al sawat in healjier mei om. It begûn eins yn de tiid dat ús mem siik wurden is. Sy wennet yn Swol en ik gean der alle wiken in dei hinne om te helpen.
- Dokter: Wat skeelt jim mem?
- Hinke: Us mem hat hertklachten. It giet de lêste tiid hurd efterút. Se moat nije wike wer opnommen wurde yn it sikehûs*.
- Dokter: Jo meitsje jo fansels ûngerêst. It falt foar jo ek net ta om der alle wiken hinne fansels. Ha jo oppas foar de bern?
- Hinke: Buorfrou past ien dei yn 'e wike op. Henk, myn man, hat it te drok mei syn wurk. It heart miskien wat raar, mar hy wol der eins net safolle praat fan hawwe. Hy fynt it allegear mar wat lestich. Hy kin net sa goed mei ús mem. Ik sil my der foar it grutste part allinnich mei rêde moatte, want ik ha gjin bruorren of susters.
- Dokter: Mar jo man begrypt dochs wol dat dit foar jo in hiele emosjonele tiid is?
- Hinke: Dat wit ik net. Ik kin der net mei him oer prate. Hy fynt dat ik my mar mei de húshâlding en de bern rêde moat. Hy is meastal pas hiel let thús fan syn wurk en dan bliuwt it der allegear wolris by. Ik lis faak hiele nachten wekker te prakkesearjen, ek oer ús houlik.
- Dokter: Wat soene jo der fan sizze as ik ris mei him prate?
- Hinke: Ik wit net oft er dat wol wol.
- Dokter: Ik kin* it yn alle gefallen ris besykje. It giet ek om jo sûnens. Al dy klachten fan jo koene dêr wolris mei te krijgen hawwe. Spanningen binne net goed foar in mins.
- Hinke: Ik fiel my yn 'e steek litten en ik wit net mear hoe't ik der mei oan moat.
- Dokter: Ik sil der sa gau mooglik mei oan 'e gong, dat liket my de baas.
- Hinke: En as er dat no net wol?
- Dokter: Ik praat der wol efkes mei him oer. Meitsje jo mar net ûngerêst.
- Hinke: Betanke. Oant sjen, dokter.
- Dokter: In protte sterkte tawinske mei jo mem.

* 'kin' is hjir as 'ken' te hearren, mar de standertûtspraak is 'kin'.

Tekst 2

Femmy wrâldkampioen op 'e krosfysts

Wrâldkampioen op 'e fysts! Dat is se! Femmy Akkerman fan De Jouwer. Fan alle famkes op 'e wrâld fan tolve jier fytst sy i thurdst. Se hat hastyn alle lannen fan Europa al west. En no wie de wedstryd yn Brazilië.

Nee, it wie net op Studio Sport en ek net yn in oar sportprogramma. Ek it berjochtsje yn 'e krante wie mar lyts.

Femmy fytst al seis jier. Har broer siet op 'e krosfystsclub yn Wolvegea. En dat fûn Femmy sa aardich. Doe is se der sels ek op gien. Al gau koe Femmy hiel hurd. Letter is se op in klub yn Assen gien. Dêr wiene wat mear sterke fytsters. En dêr waard se ek wat better holpen by de trening.

Europa

Al gau die se mei aan wedstriden. En wûn se ek hiel faak. Femmy: 'Sa haw ik no trije kear kampioen fan Ne-

derlân west. En ik ha Europeesk kampioen west. We hawwe wedstriden fytst yn Dútslân, Frankryk, Denemarken, Noarwegen, Ingeland, Itaalje, ja, yn in hiel soad lannen fan Europa.' Femmy wit net iens krekt mear hoefolle bekers oft se hat. Mar it binne al mear as twahûndert. De grutsten steane op 'e kast yn 'e keamer.

De oaren bewarret se yn doazen op har sliepkeammerke.

De Wrâld

Yn 1990 waard se ek wrâldkampioen. Doe wie se dus tsien. De wedstriid wie doe yn Frankryk. En no alhiedlal yn Brazilië yn Sûd-Amerika. By de fammen fan tolve jier wie sy de iennichste út Europa, de oare 15 fammen kamen út Sûd- of Noard-Amerika. Se wûn de earste trije ûnderdielen vrij maklik. De finale wie wol wat dreger.

Femmy: 'It Amerikaanske famke fytste hiel sterk. Dy lei yn 'e finale hieltyd foar.

Mar yn 'e lêste bocht koe ik har krekt foarby komme. It wie op it nipperke, mar ik hie it wûn!' Femmy bleau fjirtjin dagen yn Brazilië yn in fiestjerre-hotel. Fansels hie se in prachtige fâkânsje. Se hat sponsors, mar har âlden moatte der ek in soad jild foar oer hawwe.

Yn Fryslân binne net safolle krosfystsclubs mear. It krosfystsken is net sa populêr mear as dat it west hat. Femmy fynt dat wol wat spitich. Mar yn it suden fan Nederlân binne noch folop klubs. Takom jier is it wrâldkampioenskip yn Nederlân. Miskien dat de fytskrosklubs dan wer wat mear ledèn krije.

No is it feest earst wer oer en moat Femmy ek wer nei skoalle. Se hat op 'e basis-skoalle sitten yn St. Jânsgea en it lêste jier op 'e Westermarskoalle op 'e Jouwer. Nosil se nei de brêgeklassen op It Hearrenfean. En fansels giet se net mei de bus. Nee, se giet... op 'e fyts.

Ut: De Holder, aug. '92

Les 5 Iten

5.1 IN EKSPERIMENT

Jan: Mein, wat ite wy hjoed?

Mem: Dat wit ik net. Heit is hjoed oan bar om iten te sieden. Hy is leau 'k mei in eksperiment oan 'e gong.

Jan: In eksperiment?

Mem: Ja, in nij resept.

Jan: Al wer? Dochs net wer boekweit* of sa?

Mem: Ik wit it net. Wy moatte mar ôfwachtsje.

Jan: Ik haw leaver gewoan iten.

Mem: Hoe bedoelst gewoan?

Jan: No, jirpels, blomkoal en in gehakbal. En súkeladefla nei of sa.

Mem: Kinst dochs net alle dagen itselde ite?

Jan: As ik letter op mysels wenje, meitsje ik der net sa'n drokte fan.

Mem: En as wy dan by dy komme te iten?

Jan: Dan helje ik wol wat by de Sinees.

Mem: Ik hâld net sa fan Sineesk iten.

Jan: No, dan helje ik wol in pizza.

Mem: Ik hear it wol, it wirdt gesellich by dy.

Jan: Hat heit noch lang wark mei dat eksperiment?**
Ik haw honger.

Mem: Kinst de tafel wol efkes klearmeitsje.

Heit: Dames en hearen, oer fiif minuten is it safier!

Jan: Ik bin benijd. Heit, wat ite wy?

Heit: Jirpels, blomkoal, in gehakbal en súkeladefla nei. Mei slachrjemme.

Jan: Wat in hearlik eksperiment!**

* 'boekweit' wordt gewoanwei útsprutsen mei 'ai'.

** 'eksperiment' wordt hjir útsprutsen mei '-ent', mar de standertútspraak is mei '-int'.

5.2 FEEST

Frou 1: Wie ik foar jo?

Frou 2: Nee hear, jo binne oan bar.

Frou 1: Ik wol net foarkrингe, sjoch. Dêr haw ik sa'n hekel oan. Ik haw it wol oan tiid. De minsken binne sa gleonhastich tsjintwurdich.

Frou 2: Goed hear. Jo binne oan bar.

Frou 1: Ik wol graach in grouweiten bôle, in gewoane brune en acht wite broadsjes.

Bakker: Komt yn oarder. Moat de bôle ek snijd wurde?

Frou 1: Leaver net.

Bakker: Oars ek noch?

Frou 1: Ik wol der graach noch twa stokbôlen by.

Bakker: Hawwe jo in feestje?

Frou 1: Hoesa?

Bakker: No, dat tocht ik samar. In wyntsje, in stikje stokbôle, wat Frânske tsiis...

Frou 1: Jo hawwe gelyk. It is feest, want it is myn jierdei hjoed. Ik hoopje dat de bern it net ferjitte lykas ferline jier, want dan bliuw ik wer mei dý stokbôle sitten.

Bakker: No, tige lokwinske, soe 'k sizze.

Frou 2: Tige lokwinske.

Frou 1: Tankewol. Ik wird der suver ferlegen fan.

Bakker: Wat soenen jim sizze fan in gebakje, dames. Wy hawwe de kofje klear. It is hjoed feest. Of net soms?

Frou 2: Sa is 't mar krekt. Mar dan moatte wy fansels ek efkes sjonge.

Frou 1: Mar as der no noch mear klanten komme?

Bakker: Wat mear feestgongers wat leaver. Wa wit hâlde wy noch in polonêze!

5.3 IN EZELTSJE

Keapman: Moarn. Wat sil it wêze? Hawwe jo al in kar makke?

Frou: Ja, ik wol graach in krop slaad, ien kilo nije jirpels, in stevige komkommer en in bosk woartels.

Keapman: Komt yn oarder. Fiif kilo jirpels seine jo?

Frou: Nee, ien kilo.

Keapman: Wy hawwe hjoed hiele moaie parren yn 'e oanbieding. In hiele kilo foar twa gûne.

Frou: Dat liket my wol lekker ta. Doch dy der mar by.

Keapman: In kilo swiete parren. Asjeblyft. Oars ek noch?

Frou: Hawwe jo ek ierdbeien?

Keapman: Jawis. Wolle jo efkes ien priuwe?

Frou: Se binne lekker. Doch mar twa doaskes.

Keapman: Sa't jo wolle, vrou. Oars ek noch wat?

Frou: In meloen. In wettermeloen.

Keapman: Komt yn oarder. Oars ek noch?

Frou: Sa kin 't wol, hear. Hoefolle krije jo fan my?

Keapman: Ris sjen. Ik sil it efkes foar jo útrekkenje.

Frou: O ja, ik moat ek noch appels hawwe en in kilo bananen.

Keapman: Komt yn oarder. Hawwe jo in ezeltsje mei?

Frou: In ezeltsje?

Keapman: Om te sjouwen, bedoel ik.

Frou: Nee hear. Ik bin al jierren myn eigen ezeltsje. Hawwe jo ek in plestik tas foar my?

Keapman: Jawis. Dan komme der noch twa kwartsjes by. Ik bin al jierren myn eigen rekkenwûnder.

Ze heeft mijn grootmoeder gezien.

Wat heb je getimmerd?

Jullie kleine broertje wordt volgende week geven.

Ik wist niet of het kon en mocht, maar ik heb
het gedaan.

"Scheer je weg!" riep de boze vuilnisman.

Ze stond met haar voeten in de druk.

Wie heeft gisteren het volk toesproken?

Langzaam sloot zij de deur achter zich.

Hij danste niet mee, omdat hij zijn been had gebroken.

Bent je bij de dokter geweest?

We lopen vaak naar school.

Het knappe meisje at een boterham.

De bomen groeien tot ze dertig meter hoog zijn.

Kasparov is opnieuw verslagen.

Hij heeft nooit aardappels voor zichzelf gekookt.

2.2 Ynformele brieven

2.2.1 *Lokwinsken*

2.2.1.1 by 25 jier trouwen

Ysbrand van Houten
Borniastrj. 125
9811 DX Ljouwert

Famylje S. Ybema
Langeleane 2
9251 MN Burgum

Ljouwert, 24 jannewaris 1987

Bêste Sjoerd en Jantsje,

It docht my deugd dat ik jimme lokwinskje kin mei jimme fiifentweintichste troudei. Dat is hjoed de dei in hiele prestaasje! Ik winskje jimme ta dat jim op dizze blide dei mei tefredenheid weromsjogge op de jierren dy't efter jim lizze en dat jim mei nocht aan de folgjende fiifentweintich jier begjinne sille. Fan herten lokwinske en it alderbêste foar de takomst.

Mei golle groetenis,

Ysbrand van Houten

2.2.2 Kondoleansjes

2.2.2.1 by de dea fan in älter persoan

K. van Dellen
Toornoplaan 345
1234 AB Haarlem

A. de Vries
Wijtteringswei 21
5663 OL Aldeboarn

Haarlem, 12 novimber 1994

Achte De Vries,

Fan 'e moarn waard ús trochdien dat jo mem, vrou De Vries, dy't wy sa goed koenin, net near under de libbenen is. Dat wie in hiele skok foar ús. Fjirtjin dagen lyn ha wy noch by har west en doe wie hya noch tige fleurich en sún, hja siet noch fol plannen. En no samar wei, men kin it jin hast net begripe.

Wy witte dat it himnegean fan dizze leave, ferstannige vrou in swiere slach foar jo en foar jo famylje wêze moat, al hie hja haast de leefyd fan 'e stekken berikt. Wy hoopje dat hja rêslich ferstoarn is.

It spyt ús tige dat wy troch omstannichheden de begraaffenis net bywenjen kinne. Nei alle gedachten komt ús Systse wol om jo mem, dêr't er wol útfanhize hat, nei har lêste rêsplak te begelieden.

Wy libje tige mei jum en wiskje jum yn dizze dagen en benamunen op 'e dei fan 'e begraaffenis in soad sterkte ta.

Mei út namme fan myn vrou,

Klaas van Dellen

2.2.2.2 by de dea fan in jonger persoan

Kees de Goede en Gryt Dijkstra
Miedwei 67
5109 XX Stiens

Famylyje Wytsma
It Breed 23
5123 GH Stroobos

Stiens, 2 augustus 1985

Beste Jan en Marijke,

Alhoewol't jumme al in skoffke wisten dat dit barre soe, sil it festjetten fan jumme soan Sybren Jim swier troffen hawwe. Tsjin better witten yn hopet men ommers altyd dat it noch goed komme sei. It hat net sa wêze mocht.

Gryt en ik binne mei jumme ferslein en hawwe gin wurden by it leed dat jum no treft. De sin fan dit allegeare üntiget ús; wêrom moast sa'n jonge dy't it libben noch foar him hie, troffen wurde troch sa'n slimme sykte, in sykte dêr't gin ferwin op is? Wy begripe it net. Dochis binne wy tankber dat him in lange lijenswei bespaare bleaun is. Wy sille him tige misse.

Wy hoopje en bidde dat jumme de krêft fine meie om dit ferlies te dragen. En as wy wat foar jum dwaan kinne, graach.

Jumme

Kees en Gryt

2.2.1.2 by slagien

3. by bette

F. van Zwol
Aggemastate 12
7890 BB Amelannerhout

Margry van der Zwaag
Koekooekstij 56
8974 CZ Ljouwert

Amelannerhout, 23 juny 1994

Leave Margry,

De heaf leit no efter dy en nei't ik heard ha, hiest ek noch poerbête

sifers op dyn eksamenist. Fan herten lokwinske mei dat resultaat!

De lèste kear dat ik dy trof, siest noch tige yn noed oer it eksamen.
No sjochst mar wer, do hast der om 'e nocht sa oer ysitten. No
earst mar ris in skofke op fakânsje, want dat hast wol fertsjinne,
tinkt my.

Hast foar dy sels al besletten hoe't it fierder moat: oan it wuk of in
ferfolchstûdzje oppakke? In baan fine is tsjintwurdich net sa maklik
fansels en fierdere stûdzje hinget uteraard ek of fan it tal
stûdzjeieren datst noch oer hast foar dyn stûdzjefinansiering.
Ast fan doel bist om oan it wuk te gean, lit it my dan efkes witte.
Faaks kin ik wat foar dy dwaan.

Nochris fan herten lokwinske en doch de groetenis oan jim heit en
men fan

omke Freak

R. Postma
Van Dijklaan 34
6666 YY Alkmaar

Rein en Tiny Baron
Lange reed 34
5555 UU Steattheide

Alkmaar, 4 septimber 1994

Bèste Tiny en Rein,

Wy neame dy, Tiny, mei sin earst, want do hast der op 't lëst it
measte foar dwaan moatten. Allebeide fan herten lokwinske mei de
berie fan jinne dochter Richtsje Anna. Net minder as 9 pijn, dat
weacht deryn; sa'nien sil yn har lettere libben ek grif in persoen fan
gewicht wurde. Wy hoopje dat jim dochter fleurich en sùn opgroeié
mei; hija sil - wy hawwe der underfinig mei - jum libben moai wis
ferrykje.

Jim kunne begripe dat wy hiel benijd binne nei Richtsje, mar wy
witte ek dat sa'n bliid barren de earste tiid gâns drokte meibringt. It
liket ús dérom better ta dat wy pas oer in wike as wat ris om in
poppeslok komme. Wy skilje dan wol efkes om te freegjen oft it
jinne past.

Dus, oant dan.

Ruerd en Wytske

PS. Hjörby fest in aardichheidsje foar lyse Richtsje.

2.2.3 Útnoeging

K. Hiemstra
Trekwei 34
5190 FF Sybrandabuorren

Oan al myn freonen en kunde

Sybrandabuorren, 5 july 1994

Bêste freonen,

Takommende tongersdei is it foar my in heuchlike dei, ik wurd dan nammentlik 50 jiter. Ja, ik wit dat jum sizze sile dat ik sa âld noch net lykje, mar it is wol sal ik wol dy dei net samar foarbygean litte, mar dyl foar in part yn jumme selskip trochbringe.

Ik noegje jum dêrom út om op tongersdei 21 july, de jûns om healwei achten mei my oan board te gean fan 'e 'Feanprinses' om de jûn en in part fan 'e nacht feestlik troch te bringen op it wetter. By moai waar sille wy oan it fleisbrieden op in eilantsje yn 'e Alde Feanen, dus de sneinske klean hoege net oan!

De boat leit fan sân oere ôf klear oan 'e steiger neist hotel Princenhof yn Eannewâld. Dêr is ek genôch parkearromte foar jum auto.

Ik rekkenje derop dat jumme komme. Mochten jumme net kinne, dan graach eikjes berjocht.

Oant sjen!

Jimme

Kees

2.4 Antwurd op in útnoeging

Pieter en Antsje Elzinga
It Hoarnleger 1
1234 ZZ Suwâld

K. Hiemstra
Trekwei 34
5190 FF Sybrandabuorren

Suwâld, 8 july 1994

Bêste Kees,

Hoe betinkst it dochs, do sitst altyd wer fol ideeën! It liket ús hartstikke gesellich om mei ús allen it wetter op te gean en te fierien datso Abram sjoen hast. Wy wolle wol graach komme mar wy kunne - hoe kin it sa mäl - krekt nêt op 21 july. Dat sit sisâ, dy deis hat Pieter syn heit syn jierdei, hy wurdt 83 jiter en syn sünens is net sa bjuster. It soe best syn lêste jierdei wôlris wâzze kinne. Al hoe graach wy ek wolle, wy kunne dêr mei goed fatsoen net weiblinwe, want Pieter is mar allinne as bern.

It spyt ús near as dat wy sizze kunnen, dat wy dyn feest dus misse moatte. Wy twivelje der net oan dat it ek sùnder ús in barren wurd dêrt noch lang oer nepraat wurde sil.

Tank foar de útnoeging en doch de groetenis oan alle oaren!

18

HENK VAN DER VEER

Frysk yn Japan

23

Fan professor emeritus Hitoshi Kodama is dit jier in Frysk-Japansk wurdboek útkommen. Earder, yn 1992, publisearre de Japanske taalgelearde al in Fryske grammatika yn it Japansk. Genôch reden om (e-mail-) kontakt te syljen mei de professor oer it Frysk yn Japan.

Doe't ik de earste kear in mailtsje fan Kodama krije, wie der yn flits even de eangst dat it in mei in firus besmet berjocht wêze soe. De Japanske tekens binne foar my net trochsneed, en ik fertroude it mar heal. Foaroardielen, sa soet bliken dwaan. Neat mei de digitale post fan Kodama te rêden. Ik mailde de Japanske taalwittenskipper yn it Frysk en krike yn it Ingelsk antwurd fan him werom. Ut dy antwurden koe ik opmerksje dat Kodama myn fragen goed begrepen hie. Lykwols, de mailtsjes fan de prof lieten wol hiel lang op har wachtsje. En krekt doe't ik de eintredakteur fan dit blêd maile soe dat ik der fan ôfseach om in artikel oer 'Frysk yn Japan' te skriuwen, kaam der wer in berjochtsje út Azië: *'My answer has been delayed so much. My computer broke down...'*

Dat ferklearre in soad. Yn itselde mailtsje joech Kodama ek aan dat ik de *airpost* mar goed yn de gaten hâlde moast. En sa barde it dat ik mids July in slûf beplakte mei fleurige Japanske fûgeltsje-postsegels mei dêryn alle ynformaasje dy't ik aan de professor frege hie, fan it kokosmatsje krije koe.

Oer syn funderfining mei de Fryske taal skriuwte de 73-jierrige Kodama it folgjende:

'Goed fyftich jier lyn wie ik in universiteitsstudent. Ik studearre yn Tokyo de Ingelske literatuer en taal. Ik wenne in lezing by oer de histoarje fan dy taal. De dosint, dy't letter myn learmaster waard, ferrelde dat foar it Ingelsk it Frysk de neist-besibbe taal fan de Germaanske talen is. Dat wie foar my in tige grutte ferrassing, want ik tocht dat dat it Dútsk wie. Dy ynformaasje ynspirearre my wakker. Ik begriep dat de Fryske taal yn Fryslân sprutsen waard, ik koe net witte hokker folk de taal spriek, hokker beskaving se hawwe en hoe besibbe de taal oan it Ingelsk is. It wie tige spitich dat se om my hinne gjin kunde hiene fan de taal en ik gjin boeken fine koe. Sûnt dy tiid is myn winsk om mear oer de taal te witten yn myn geast bleaun.'

'Yn 1891 wie ik in jier yn Cambridge om Ald en Mid Ingelsk te studearjen. Lokkich fûn ik yn de universiteitsbibliotheek twa Fryske grammatikaboeken: *Phonology & Grammar of Modern West*

PROFESSOR HITOSHI KODAMA
FOTO: JACOB VAN DER VAART

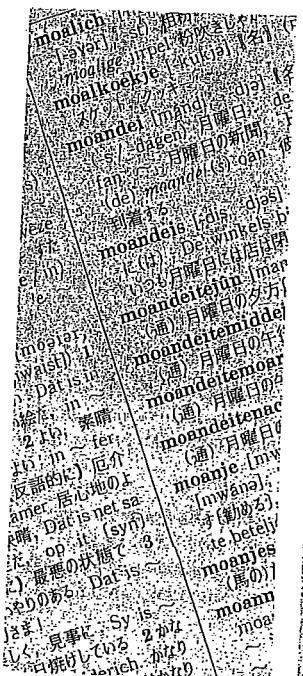
Frision, by P. Sipma en *A Grammar of the Old Friesic Language*, by A.H. Cummins. In Nederlânske studint, dy't Angel-Saksysk studearre, riede my oan om nei de Fryske Akademy te gean. Twa lakkige meetings, boeken en in studint setten my oan om de Fryske taal en kultuer fierder te fersteane'.

Kodama skriuwte ek oer syn earste moeting mei Friezen dy't Frysk praten, it barde yn de trein.

In pear moanne letter gong ik nei Ljouwert ta en earst brocht ik in besit oan de Fryske Akademy. Underweis yn de trein nei Ljouwert kaam ik by trije famkes te sitten dy't Frysk praten. Ta myn grutte blidens wiene se Friezen. Daliks besocht ik om harren in Frysk part fan myn materiaal lêze te littien. Dat wie de earste kâns de taal te hearren. Sels no kin ik my noch yn myn geast yntink hoe bliid ik mei de útspraak fan de Fryske taal wie. Doe doch ik hoe moai de Fryske taal is. Op 'e foarste stap nei myn stûdzje fan de Fryske taal woe ik graach Ald Ingelsk mei Ald Frysk fergeylkje. Mar ik tocht dat it nedich wie de moderne Fryske taal te fersteaan. Dus ik begin te de taal te learen. Sa mooglik woe ik graach in Frysk grammatikaboek en jimme taal en beskaving yn Japan bringe. Nei tsien jier hie ik in moaie kâns mei de publiekssje fan myn boek Fryske grammatika yn it Japansk. Dat boek ynspirearre it Japanske folk, benammen de minsken dy't de Ingelske taal studearren. En te mear yn Fryslân waard it bot, al least dat tink ik, wurdearre'.

WURDBOEK

Professor Hitoshi Kodama wie jierenlang heechlearaar oan de ôfdieling Ingelsk fan de Dokkyo Universiteit yn de Japanske stêd Soka. Al yn oktober 1992 waard Kodama op grûn fan syn bysindere fertsjinsten foar de Fryske wittenskip troch it haadbestjoer fan de Fryske Akademy ta lid fan dyselde Akademy beneammd. Neidat Kodama de Fryske grammatika yn it Japansk oersetten hie, sette er út ein mei it skriuwen fan in Fryske-Japansk wurdboek.

moanne [mwānə] 【名】(通)(-n; moantsje) (天体の)月: folle [nije] ~ 満(新)月, in heale ~ 半月, De ~ is yn it ôfgean [oankommen] 月は欠けて(満ちて)いる

moanne² 【名】(通)(-n) (暦の上の)月, 1か月: twa ~ lang 2か月間, yn 'e ~ (fan) april 4月の月に, in poppe fan trije ~ (生れて)3か月の赤ん坊, oer in ~ 1か月経って, 100 gûne de ~ 1か月に100ギルダー

Wêrom in Frysks-Japansk wurdboek? Kodama:

'Doe't ik yn 1980 begûn, wie der neat. Ik hie wol trije wurdboeken nedich om Frysks te lêzen. Frysks-Nederlânsk, Nederlânsk-Ingelsk en Ingelsk-Japansk. Troch myn wûrk woe ik hawwe dat de Friezen mear respekt hienen foar harren taal, want wier, dy is tige de muoite wurdich. Ik sijn it altyd hiel aardich at ik yn Ljouwert bin om Frysks te praten. De minsken dêr beginne te laitsjen. 'Prate jo Frysks?' sizze se dan. At se hearre wêrom' ik hjir bin fine se ie prachtich. De Friezen binne hiel gastfrij en helpe my tige. Sûnder help fan adviseurs, freonen en meilêzers as Anne Dykstra, Richtsje Miedema, Koen Zondag en trou Atema, dêr't ik altyd útsanhuze, soe ik dit wûrk net dwaan kinnen hawwe'.

Tony Feitsma, professor emerita Frysks yn Amsterdam, hat in foarwurd yn it koartlyn ferskynde wurdboek Frysks-Japansk skreun. Feitsma skriuwet hjiryn ûnder oaren it folgjende:

'No, goed tsien jier letter, yn 2003 (twa jier nei syn emiritaat yn 2001), hat prof. Kodama it material klear lizzen foar in Frysks-Japansk wurdboek mei likernôch 22.300 lemmata, mei dêroan taheakke in Japansk-Frysks wurdlist fan sa'n 8.000 lemmata. Dêrmei is der yn ien klap (of better sein mei twa boeken) in grûnslach lein foar in folwoeksens beoefening fan it Frysks yn Japan. Meit myn kennis fan it Japansk net oerhâldt, ha ik benammen sjoen nei de Fryske kant fan Kodama syn grammaatika

en wurdboek. Krekt yn dy oansluting fan it Frysks op it Japansk sil foar Kodama by syn wûrk ek de grutste swierrichheid sitten ha. De grammaatika liket in einhinne op tradisjonele grûnslach boud te wêzen en sil dêrtroch - mei it wurdboek - tige gaadlik wêze ek foar Japanners dy't har as beginners it Frysks eigen meitsje wolle'.

Fansels haw ik de Japanske professor ek frege oft it dreech wie om in Frysks-Japansk wurdboek te meitsjen. Dit is syn antwurd:

'Fansels binne der gâns ferskillen, benammen kulturele ferskillen dêr't ik tsjinoan rûn. Sa hat it Japansk twa wurden foar it Frysks wûrd hier. Hier op'e holle hjit by ús yn Japan oars as hier yn't krûs. By jimme is it allebeide hier. Ek by in wûrd lykas hert. Wy hawwe oare wurden foar de fysike en de gefoelsmjittige bersutting. Wat ek hiel lêstich is, is de útspraak fan twa- en trijelûden yn tiidwurden as priuwe-preau-preau en bliuwe-bleau-bleau. Dy klanken hawwe wy simpelwei net yn it Japansk.'

Trochdat it wurdboek no ôf is, kin ik dan lang om let "gewoan" beginne te lêzen yn it Frysks. Literatuer yn it Frysks liket my moai!'

At ik de professor in tip jaan mei, dan soe ik beginne mei *In huis fol ferhalen* fan Mindert Wijnstra. Dat boek waard yn 1996 troch útjouwerij Kaisei-sha yn Tokio útjûn en oerset troch vrou Yukiko Kobayashi. Se die dat op basis fan de Ingelske oersetting, dy't spesjaal foar dat doel makke waard troch Paul Biestra.

Foar de fügeltsjes

Noch wat yn 'e sūs stuitere Elske troch de sliepkamer en pakte de keukenvrekker fan 't plankje. Se stelde it ding yn op trije minuten, rûn nei de badkamer en sette de dûs oan. In proefneunsterke shampoo pakte se út har toilettas: kriegen by de drogist foar nul sinten. Krekt foardat de trije minuten om wiene, hie se de wetterkraan al wer tichtdraaid. Wat in timing ... Foldien pakte se de handdoek dêr't se juster har gesicht meidroechedipt hie, fan 't heakje en wreau harsels dermeidroech. Sa, no koe er wol yn 'e waskkoer om har. Se klaide har râstich oan en gie de trep del. Op 'e mattelei in mânse steapel reklameguod, dy't se meinaam nei de keuken. Earst mar ris wat teewetter opsette. Se pakte in sinesapel fan 'e fruitskaal en die him in Peartellen yn 'e magnetron. Se hie ris læzen datst der dan meer sop út helje koest. Sûnt se dat wist, wie dat in part fan har moarnsritueel wurden. Se perseste it ding út, slobbere it sop sa út it balkje wei en sette de sitruspers-oan 'e kant op it oanrijocht.

Yn 'e bôletromp fûn se noch wat bôle, mar dat wie frj-wat âld. Dêr wist se wol wat op; sy kochtnoait bôle foar 't jiskefet: sy net. Handich snijde se de rûne koarsten derôf en smiet dy troch de doar foar de fügeltsjes. Hoesa der wiene gjin mosken meer? Dy stumpers kriegen

nergens meer wat bôlekramkes, omdat gjinien meer in tafelkleed útskodde. In plesik placemat waard of nommen mei in oanjochdoekje en de bôlekramkes ferdwûnen troch de goatstien. No, net by har: moast miene!

Se treau de beide stikk'en bôle yn 'e bôleroaster en makke wilens tee. Dêr brakte se jis selde teepûdsje foar as se de foarige jûns brûkt hie foar ien glês tee. Se malke no in heale trekpot en dan wie sa'n twaddekkânspûdsje krekt genôch. Moarns hie se ommers gijn fertlet fansân donker bakje. De bôle wipte út de roaster. Op it iene stikje die se apelsjerp en op it oare wat selraspe tsuis. Se smiet noait tsuis fuort, it lêste waard opraspe. Har earste loopke wie nei de grienteboer ta: sjen oft er ek noch wat fruit hie dat op moast. Se sei altyd tsjin de man dat it foar har sjongfügeltsjes wie. Hy soe ris witte moatte hoefolle apeltaarten oft se al net bakt hie fan syn apels. Somtiden hie der mar in hiel lyts plakje oansitten! Fansels kocht se der ek griente: de man moast net tinke dat se it derom die. Se kocht eins allinne mar dingen dy't yn 'e reclame wiene; sa wie 't alle kearen weroan in grutte ferrassing wat se jûns op 'e tafel sette soe.

Se loege de fytstassen goed fol, betanke foar it fruit (ek út namme fan de fügeltsjes) en joech alles yn 'e bykeuken in plakje.

Opnij stapte se op 'e fyts, diskear nei de supermerk.

Eefkes sjen oft der ek wat yn 'e oanbieding wie en oft se dêr ek wat mei koe. Hûnebrokken: no nee, se hie net in hûn. Waskpoeler yn 'e foarm fan 'tabs' hie se ek gjin ferlet fan: sy smarde wol in likje griene sijpe op de smoarge plakken. Nee, der wie dizze wike neat by dêrt se heil yn seach.

Dan mar nei it koelmeubel foar de suvel. Jaha! De fruchtekwark moast op: de utechte ferkeapdatum wie hjoed. Dat trof se mar wer: rjennige abrikoazekwark foar de helte fan de prins! Deule, seach se dat goed? Lei der ek noch in pakje mei twa karbonaadsjes dy't hjoed op moasten? Trof sy it eefkes. As se dy hjoed bakte, iet se ien op en bewarre de oare foar moarn. As it fleis mar ien kear bakt wie, koe dat skoan.

Neidat se ôfrekkene hie, fytste se mei in foldien ge-foel op hûs oan. In bakje oploskofje hie se no wol fertsjinne. Op 'e tafel lei har hûshâldskrift, dêrt se de bedraggen dy't se útjûn hie foar de griente en de boadskippen netsjes yn opskreau. Tefreden bereikene se ek noch eefkes hoefolle oft se fannemoarn wol net besparre hie. Dat wie noch wol in útsikerij, mar mei de kassabonnen derby wie it wol te dwaan. In oar loste kryptogrammen op ûnder 't kofedrinken, sy die moarns dizze puzzel.

Doët it wetter sea, geat se it yn har mokje mei oplos-koffe. Se joech har eefkes noflik del, mar seach doe ynienen in bibileekboeklizzen op it útein fan 'e tafel,

ûnder in hege bult reclamefolders. Se skeat oerein. Wie dat hîj noch? Hoe lang hie dat dêr wol net lein? Seskuorde it boek nei har ta en seach op it kaartsje oan 'e binnenkant dat se mear as trije moanne te let wie mei ynleverjen. Seis eurosinten deis foar elke dei te let. Nei trije moanne waard it boetebedrach ferdigbele. Wol nijgengentich kear tolve eurosinten, dat wie € 10.80! Dêr hie se it boek ek wol foar keapje kind! No wie har hiele bespar-skema nei de haainen. Noch even en se hie de doarwarder hîj oan 'e doar!

Nidich raamde Elske de jas fan 'e kapstok, socht har bibileekkaart, pakte de beurs en smiet 'Hoe word ik een echte vrek' yn de fytstas.

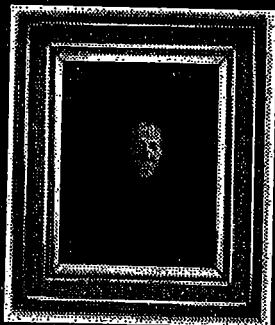
Aal fangit lej

De aldergaantallionisle AALTSJE MALDAmer grachtsjitsjiske hat im vrou Ljeppstra en haam AALTSJE hat daan in lange Grinzeritel forgeren: "In welk MEER heb jij te vissen geweest?" trege ron Ljeppstra aan AALTSJE. By hold di dat inkeld om in CASE studygong.

Case study?

"Moatst ris hearre, ju"

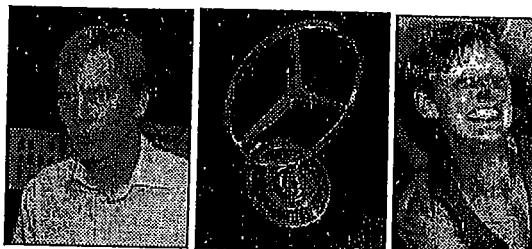

troch vrou Ljeppstra

Noch wer meer FYKiers opye Fryske Akademie? Nei! TJALLIEN KALSBEEK HENK WOLF TSJERK BOTTEMA en ERIC HOEKSTRA latek de begaardlike JELSKE DYKSTRA daadnenit wittenskiplike Opleyinstytut fan Fryslân skynt dat de Akademie noch in drie kwekbrek is. Socht de fermingslige sifferder FRANK de BOER net noch in baantjie?

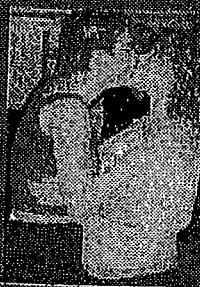
Jim trou Ljeppstra hat heardat de snoere LEO van der LEL en syn HILLE de lopen gearsmitte wolleien set nei de Trynwâlden ita.

Wat is der geande tusken de leaflike **TJALLIEN KALSBEEK** en de suksesfolle *Oberstudienrat JENS*? Sei **TJALLIEN** koartlyn net dat hja **demERCEDES** mei **houten dashboard**fan **JENS** net lije mocht? Miende **TJALLIEN** dat wol? Betroubere tsjûgen ha **TJALLIEN** en **JENS** okkerdeis tegearre yn bewuste **MERCEDES** sinjalearre. It skynt dat se in tige FEREALE yndruk makken ...

Mercedes as leafdesnestke?

Jelma & Dieuwke: yntym momint

It geroft giet dat de eachferblynjende **ADALGARD WILLEMSMA** argewaasje hie fan de jubileum-FYK-Ljepper. Dy soe *frou-ûnfreonlike* eleminten befetsje ... *Frou Ljeppstra* tinkt dat **TSJERK** en **HENK** mar net wer yn 'e redaksje moatte! Aldergeloks giet it geroft dat **JAN BAKKER** wol in *erlebnis-pädagogische special* meitsje wol, mei fegetaryske resepten en in djipte-ynterview mei syn goekunde **ITEKE WEEDA**.

Wisten jim dat de geniale **HENK WOLF** dit ijer as skriuwer debutearret? Neidat **HENK** ferline ijer de *Rely Journalismus* wün hat, hat titouwerij **BORNMEER** latein om in ferhaldebondellian syn han ut te bringen. Der wirdt grute dat in soad FYKiers model-stien ha foar perso-nazjes yn it boek.

Erasmus yn Valladolid (ergens op in ferjitten plak yn Spanje)

Troch:
Richt Sterk

It is ein augustus 2004. In famke sit mei de tillefoan yn de hân tusken allegear ynpakte doazen en in bulte klean. Se hat krekt tillefoan han fanút Valladolid, dêr't se oer in pear dagen nei ôfreizje sil om foar in heiliger oan de pleatslike universiteit dêr te studearjen. Goed nijs waard der net brocht mei dat tillefaantsje. In klasgenoat út Damwâld, dy't der al earder hinne gongen wie om in keamer te sykjen, wie krekt net al te blier aan de tillefoan. It woe net slage! mei in keamer, de Spaaijarden hâlde har net oan ôfspraken, de NHL woe har net helpe, de stêd wie net it moaie byld dat de measte minskien fan Spaanske stêden ha en it ien wie al like min. Dat myn klasgenoat hie de weromreis al boekt.

Twa dagen letter kamen we yn Valladolid oan. Valladolid (sprekje út as Bajadoliet) is in stêd fan ungefear 350.000 ynwoners en leit yn de omreden dat ik ek noch gjin keamer hie, hie ik net safolle nocht om yn deselde situaasje terjochte te kommen en as dakteaze myn Erasmus te beginnen. (der binne grinzen oan kulturele ûtwiksel.) It pakken mar stakken en effes mei de NHL om de tafel west. Op syn typisk NHL'sk ouwelhoere se der mar wat yn om en lústerje se ek net. Dus ha ik se op it typiske manier dûdlik makke wat ik der fan fin en dat ik earst in keamer ha woe foardat ik ek mar ien kilometer út Ljouwert fuortgongan wie, makket net út hoe. It hat holpen, want in oere letter krije ik in mailtsje dat ik in keamer hie (op dat antwurd ha ik earst trije moanne wachtsje moatten).

It resultaat dat ik 2 september dochs mar mei heit en mem yn de auto siet op wei nei Spanje! Myn leave âlden ha my hiendal nei Spanje brocht, in Madrid út strategysk eachpunkt dizze funksje oernaam. Doe't Madrid noch yn oanbau wie hat Valladolid al in knap stikje historie produsearre. Sa stiet der in hiele âlde autintike Romaanske tsjerke, katedraal, in âlde universiteit en fânsels it 'plaza mayor'. Fierder wurdt de stêd oerhearske troch nijbou en flats. Mar sa yn de earste eachopslach like it my net sa min as ik my foarsteld hie.

De keamer wie perfekt. Ik siet yn in flasje fan trije keamers op ininoftân fan de universiteit. It is oerhearsket, dêr't nea in technykoombôom west hat, wêr't it beste Spaansk/Kastiliaansk sprutsen wurd', wêr't de klimaatferskillen it grutst binne tusken winter en sinmer en wêr't yn hiel soad jild fan de Europeeske Uny yn pompt wurd. Je kunne dus sizze dat ik yn in knap stikje autintyk Spanje terjochte kaam bin. Valladolid is de haadstêd fan Castilië en Leon. Stêd fan fergeane gloarie kunnen je it miskien ek wol neame. Eartiids wie it namentlik de haadstêd fan Spanje en hie it in wichtige funksje. Oant Madrid út strategysk eachpunkt dizze funksje oernaam. Doe't Madrid noch yn oanbau wie hat Valladolid al in knap stikje historie produsearre. Sa stiet der in hiele âlde autintike Romaanske tsjerke, katedraal, in âlde universiteit en fânsels it 'plaza mayor'. Fierder wurdt de stêd oerhearske troch nijbou en flats. Mar sa yn de earste eachopslach like it my net sa min as ik my foarsteld hie.

communidad Castillië en Leon, de earmoedichste streek fan Spanje, wêr't de agrikultuer oerhearsket, dêr't nea in

Lavindeblaue badkeamer, giele wen- en sliepkeamer, rôze tafelkleedsjes, blauwe gordinen en oeral wer't je sjen koenen

'prachtige' Spaanske keunst. It leit oan in lyts rivierke mei einsjes dy't de hiele tiid besochten tsjin de

stream yn te swommen, lavindel en roasmaryn striken.

Doet we de stêd yngongan waarden de stijitten dominearre troch in sjongende en hossende, en foaral dronken, minskemassa. Oeral pisjende minsken, winkelkarren fol mei Sangria en oarre hillige dranken. It Feanhoper festival is der neat by.

Letter waard my ferteld dat it in iepening fan in soart agrarysk feest wie wêrby't jongerein út de doarpen allegear nei de haadstêd luke om flink de beest út te hingjen. Dit feest gong de hiele wike noch troch, heavy shit om it sa mar te sizzen.

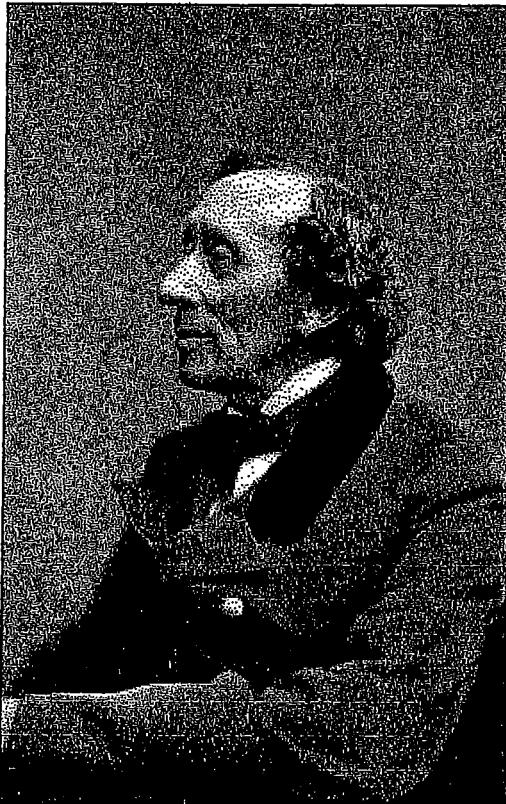
Hans Christian Andersen

It boartersguodsoldaatsje

Der wienen ris fiifentweintich tinnen boartersguodsoldaatsjes. De soldaatsjes wienen allegear broers, want se wienen út ien en deselde tinnen leppel makke. Mei in gewearke ûnder de earm en in moai blau mei read uniform oan seagen se der allegear krekt en gelyk út. Op ien nei, dy hie mar ien foet, want hy wie as lêste makke en doe wie der net mear genôch tin oer foar in heel soldaatsje. Mar dat hindere neat, hy stie like stiif en stil op ien skonk as syn bruorkes op twa. En hy soe noch heel bysûnder würde.

De soldaatsjes wienen fan in lyts jonkje. Dat hie se foar syn jierdei krigen. Hy sette de soldaatsjes op in tafel en dêr stie ek allegear oar boartersguod op. It moaiste wie in paleis fan papier. It hie lytse rûtsjes en tuorkes en der siet in tún omhinne mei beamkes en mei in fiverke dêr't lytse plestik swantsjes yn swommen. Dat wie allegear in aardichheid. Mar it alderalderprachtichste fan it paleis wie doch wol it lytse famke dat op it lytse flapbrechje stie. Krekt lykas it paleis wie se fan papier, netsjes útknipt, mei in heel fyn rokje oan. En oer ien petiterich moai papieren skouderke hie se in blau lintsje, mei in glimmend knoopke derop, sa grut as har gesichtsje. It famke hold de beide earmkes omheech, want it wie in dûnsereske, en se hie ien fuotsje achter har sa'n ein de loft yn dat it fan foaren net mear te sjen wie. It soldaatsje mei mar ien foet tocht dat it dûnsereske krekt sa as hysels ek in fuotsje miste. Dat famke wol ik mei trouwe, tocht er. Mar se is wol heel deftich. Se wennet yn in paleis, en ik wenje mei myn fjouwerentweintich broers yn in kartonnen doaze. Se wol fêst net by my thûs komme. Ik moat sjen dat ik op in oar plak mei har prate kin. En doe ferstoppe er him achter in grutte stiennen súkerpot. Dêr koed er it kreaze dûnsereske op har iene foet stiltsjeswei bewûnderje.

Doe't it jûn waard, die it jonkje de soldaatsjes yn 'e kartonnen doaze. Allinnich it soldaatsje mei mar ien foet net, want dat koe it jonkje net fine. En sa gau as alle minsken yn 'e hûs op bêd leinen, begûn it boartersguod te gekjeien. Se dienen heity-en-memmy of se rekken oan it oarlochjeboartsjen, of se dûnsen meiñoar oer de tafel. De soldaatsjes yn harren doaze skeukten dat it sawat die, mar se krigen it deksel der net ôf. De nutekreaker kopkedûkele oer it taffelsblêd en in filtstift en in potlead walsten oer in fel tekenpapier. Se makken sa'n leven dat de kanarje der wekker fan waard en gedichten begûn foar te dragen. De iennichste twa dy't net fan it stee kamen, wienen it tinnen boartersguodsoldaatsje achter de súkerpot en it papieren dûnsereske op it lytse flapbrechje. Sy bleau grutsk op dat moaie fine fuotsje

stean. Hy stie stiif en stil op syn iene skonk. En hy ferlear har gjin tel út it each.

Doe sloech de klok tolve oere, en klik! Dér fleach it deksel fan de súkerpot. Mar it wie net in echte súkerpot. It wie in toverpotsje en der siet in behindich swart duveltsje yn.

‘Soldaatsje,’ sei it duveltsje. ‘Wolsto wol ris gau in oare kant út sjen!’

Mar it soldaatsje die krekt as hearde it der neat fan.

‘Dan silst it moarn bekeapje!’ sei it duveltsje.

De oare moarns fún it jonkje syn soldaatsje werom en sette it him yn it finsterbank. En oft it no troch it duveltsje kaam of dat it siigde: ynienen fleach it rút iepen en it soldaatsje truzele fan de tredde ferdjipping it hele ein nei de grûn ta. Hy bedarre op ‘e holle op ‘e stoope, mei syn gewear tusken twa tegels yn. Syn iene foet stuts rjocht de loft yn.

It jonkje strûsde fansels fuort nei ûnderen om te sykjen, mar al gong it hast op it soldaatsje stean, it seach lyk by him lâns. Uteraard hie it soldaatsje wol roppe kinnen fan ‘Hjur bin ik!’, mar dat die it net, omdat it miende dat ien dy’t in uniform oan hat him stil hâlde moat.

Nei in hoartsje kaam der reinwetter en net in

bytsje. Je koenen it wetter omtrint gripe, sa need gong it. Doe’t it wer droech wie, seagen twa jonkjes it soldaatsje tusken de stoep tegels.

‘Sjoch dér ris!’ sei it iene jonkje. ‘Dér stiet in soldaatsje op ‘e kop. Hy wol boatsjefarre!’

Ut in âlde krante tearden de beide mantsjes in skipke. Mei it soldaatsje deryn lieten se it yn ‘e sleat glide. Se hantsjeklapten en draafden laitsjend en joeljend achter it skipke oan. Mar harrebarre, wat streamde dat wetter fluch. It skipke wipte op en del en soms draaide it yn it rûn, dat it soldaatsje der kjel fan waard. Mar it bleau stiif en stil oerein stean, joech kik noch mik en seach strak foar him út.

It sleatsje kaam út op in brede feart en dér streamde it wetter noch gâns in stik flugger en wylder as yn de sleat. Foar it soldaatsje wie dy feart krekt sa rûch en sa djip as foar ús de see. It papieren skipke skeat it wieljende wetter op. Us earm soldaatsje hold him sa stiif en stil as er koe. Net ien soe fan him sizze kinne dat er in bangeskiter wie. It wetter sloech mei grutte flappen yn it skipke. Dat stie no sa fol mei wetter, dat it moest wol sinke. It papier waard slop en weak en it soldaatsje stie aan ‘e nekke ta yn it wetter. Hy tocht oan dat leave lytse papieren dûnsereske dat er no noait mear sjen soe. Doe hearde er in stim dy’t song fan:

Soldaatsje, do moatst deal!

Soldaatsje, do wurdst in lyk!

Op dat eagenblik gong it papier stikken en it soldaatsje sakke dertrochhinne. Mar ear’t it sinke koe, waard it opslokt troch in grutte, grouwe snoek. Oeha, wat wie it tsjuster yn it snoekeliif. Mar it soldaatsje joech kik noch mik en bleau stiif en stil lizzen. Dat duorre in skoft en doe begûn de fisk allegear gekke meneuvêls te meitsjen. Lang om let lei er wer stil en nei nochris in

heel skoft tiid waard it samar ljocht om it soldaatsje hinne en hearde it in frouljusstim dy't rôp fan: 'Mar dat is ús boartersguodsoldaatsje!' De snoek wie nammentlik fongen wurden en de fisker hie him op de merk ferkocht oan in vrou. Dy vrou, dat wie de mem fan it jonkje dat de tinnen soldaatsjes foar syn jierdei kriegen hie.

De heit en de mem en de bern wienen der mei har allen wakker oer ferwûndere dat it soldaatsje yn de fisk sitten hie. Se kriegen it op en makken it skjin en setten it wer op syn fertroud plakje op 'e tafel. It soldaatsje seach de minsken en de nutekreaker en de súkerpot en de filtstift en it potlead en de kanarje. En it seach it paleis mei it leave dûnsereske. Se stie noch heeltyd op ien foet en it soldaatsje seach noch net dat se in twadden hie. Se bleau ek altyd stiif en stil, wat der ek gebeurde, presys sa as hy. Wat fûn it soldaatsje dat moai. Hy woe wol tinnen triennen gûle, mar hy miende dat ien dy't in uniform oan hat net gûle mei. Hy seach har oan, en sy seach him oan en se seinen gijn fan beiden in sprek.

Doe, samar ynienen, krike it lytse bruorke fan it jonkje it soldaatsje beet en soalde it yn it fjoer fan de iepen hurd. Wêrom oft it bruorke dat die, wit ik net, mar it hat grif wat te krijen mei it duveltsje yn de súkerpot dy't net in echte súkerpot wie.

It soldaatsje hie noch noait sa waarm west. Oft de waarmte dy't er fieldie fan it fjoer kaam of fan de leafde, dat wist er net. Kleur hied er al net mear, en ik wit net oft dat fan de reis kaam of omdat er sa'n fertriet hân hie. Hy seach troch de flammen syn dûnsereske oan. Sy seach ek nei him en hy fieldie dat er hast smolt, mar hy bleau stiif en stil op syn iene foet stean. Doe gong der in doar iepen, de wyn tilde it dûnsereske op en se fleach lyk op it soldaatsje ta, roetsdy de iepen hurd yn. Heel efkes feroare se yn in prachtich lyts flamke en doe wie se der net mear. Fuort dérnei smolt it soldaatsje. En doe't de mem fan it jonkje de oare deis de jiske út de iepen hurd helle, fûn se in lyts tinnen hertsje. Dat hie it soldaatsje west. Fan it dûnsereske wie allinne mar it lytse knoopke mear oer dat sa grut wie as har gesichtsje, en dat wie roetswart wurden troch de flammen.

Groei enerzjyferbrûk troch mear apparaten

VOORBURG (ANP) - Yn Nederlan is yn 2000 foar it earst mear as 100 miljard kilowattore elektrisiteit brukt. Troch de traach nei elektryske apparaten is it enerzjyferbrûk yn huishaldens sint 1990 mei 32 persint omheech gien, dat seit it Sintuaal Buro foar de Statistyk (CBS).

Minsken hawwe de oifineetsien jier hietylde mear magnetrons, waskmachines, elektryske bliklepeneren, hegedrukspullen en bledblazers yn gebruik nommen. Der stiet wer tsjinoer dat dy apparaten follesuniger warden binne.

It bedriuwslibben hat fansels ek hietylde mear stroom brukt. De yndustry brukt sint 1990 22 persint mear enerzjy. Beiduurstukken as tisjinstferheling, hanelen lanbou binne de grutste stroomfretters. Hatten enerzjyferbrûk sint 1990 mei 42 persint tanommen.

Wort de stroom welkom dat is it oifine desennum gans ferfare. Yn 1990 kaam 72 persint fan de grutte sintrale. Dat is

ferline jier öfnommen oant 52 persint. It part ut waarmtekrift ferdubele oant 30 persint. De ynfier gie omheech fan 12 nei 18 persint. It omheech geant fan de ymport is foaral in terskynsel part fan de skuld fan it telekombedriuw dy't sa heech as in toer is, of te lossen. Twaleden fan de rie fan kommissarissen - Ton Risseeuw en Dudley Eustace - sille har mei mear klam mei it belied fan de direksje dwaande halde.

Opfallend is dat it part duorsum opwekte stroom troch sinne, wyn- en wetterkrift mar groeide fan 0,2 persint yn 1990 nei 0,8 persint fan it totale gebruik foarich jier.

Oanslach EU-top yn Sweden keard

GÖTEBORG (AFP) - De Sweedske plysje hat tannacht tif persoanen oppakt dy't de lanferocht wurde in oanslach plegete wullen tidens de Europeeske EU-top yn Göteborg. Takomme en sneon. Dat hat inwurdfierder fan eplysje fan mei sein. De identiteit fan de fiftwintigers is noch net bekend makke.

KPN komt gau mei mear oandielen

DE HAACH - KPN komt mooglik nije wieke dienstplannen foar it útjaan fan nije oandielen, sa is yn'e Financial Times fan hjoed te lezen. De emisje moet krappe oan 112 miljard opsmite om in part fan de skuld fan it telekombedriuw dy't sa heech as in toer is, of te lossen. Twaleden fan de rie fan kommissarissen - Ton Risseeuw en Dudley Eustace - sille har mei mear klam mei it belied fan de direksje dwaande halde.

Mear deroer op side 15

Wenni

hamen fan us reda
FRIENTSIER - It hú
keamerlid Annet v
ut Frijntjer is tro
den besketten. In
de yn de nacht f
maafe in dik hut fan
de efterkant fan it l
de kugel waard fun
deun by de sliepke
dochter.

It keamerlid is de

Undersyk skea oefeningen Waad

DE HAACH - Staatssekretær Geke Faber fan natuerbehear wol in ij undersyk nei skeallike effekten fan militere oefeningen yn it Waadgebiet. Dat waard juster duidlik op in sitting fan de Staatsried. Dy gie oer it fersyk fan de Waadferiening om it ministearje fan defensie te felijtsjen fergunnings oan te fregeen foar syn aktiviteiten yn dat gebiet. As de milieuklup geelyk kriget moet Defensie bewize dat de oefeningen der gjin skeafroarsaalkje.

Mear deroer op side 8

Frijedlingewet falt Frysland aan op e lea

LJOUWERT - Gemeenten en Vluchtelingenwerk yn Frysland binne het klear op e gefolgen fan e nije vrijedlingewet. De verwachting is dat fan tijerst triehunderd asylsikers yn Frysland gins dalk meer oer de holle ha. Der wankting inamp mar wy na hel in lampreplan seit direkteur Guido Klabbers fan Vluchtelingenwerk Leeuwarden. Wethalders fan alle gemeenten ha ynkoaten in spesiale gearkomste oer de kwestie fan e asylwalkers.

Mear deroer op side 7

Slacht

TERRE HAUTE - sekutearewaan
men (68 om trc)

Fin

DE HAACH (C
den dyt wat
selstraf utsitu
me net meat
op inje juott
justysje Benk
strange beting
om foar te ko
nen gau yn
weromfalle. I
mer fynt dat it
juster biken
minister

De keamerfra
Korthals yn
grut tal resi

MEMMETAAL

JA super my de bliuwerter kranne seit wiken op probaraen foar maa. (+33.000,-)
(+47.000,-) en daerom wilte of u kabinete wurde wort.
Jo kinne eit neize bar in fest abonnement. De eerste twa wiken bliene dan verloren.
Eisnoane abonnement (+33.000,-) (+5.931,-) (tauwikasso)
Teamsiersabonnement (+104.251,-) (+47.411,-) (tauwikasso)
Teamsiersabonnement (+107.221,-) (+48.677,-) (tauwikasso)
namme:
adres:
poskoder: complek:
telefoon:
voortsdatum:
bank: uitroombet:
hanekennu:
MELLIK
BLIUWE JO BY

8 711834 101017

LJOUWERTERKRANTHE
Postcode 1834
Afdeling Postbus 1834
De ophaling van de postbus is voor de bliuwerter kranne
De ophaling van de postbus is voor de bliuwerter kranne

Israel stimt yn mei útstel FS

JERUZALIM - Israel is fan moarn akkoart gien met it Amerikaanske útstel om it oerien kommen bestan te stabilisearen. Juster mislearre it oerlis tusken Israel en de Palestinen noch. De reaksje fan Palestynske kant op dy opmerklike stap wirdt yn'e rin fan e dei ferwachte.

Mear deroer op side 4